

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили

Ю.О. СЕДЛЯР

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА
КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ**

*Методичні рекомендації
до курсу*

Випуск № 121

Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили
Миколаїв
2009

УДК 327(4)
ББК 63
С 28

Рекомендовано до друку вченою радою ЧДУ ім. Петра Могили (протокол № 9 (62) від 22.05.2008 р.).

Рецензенти:

Левченко Л.О. – кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук ЧДУ ім. Петра Могили.

Шевельов В.М. – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Седляр Ю.О.

С 28

Зовнішня політика країн Західної Європи: Методичні рекомендації до курсу. – Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – Вип. 121. – 64 с. (Методична серія)

Дана робота містить основну тематику навчальної дисципліни “Зовнішня політика країн Західної Європи”, лекційні матеріали, плани та методичні рекомендації до семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів та літературу до курсу, а також перелік питань до іспиту. У методичних рекомендаціях подаються додатки, що допоможуть студентам під час підготовки до групових занять та контрольних заходів.

Призначено для студентів спеціальності “Міжнародні відносини” Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

УДК 327(4)
ББК 63

© Седляр Ю.О., 2009
© ЧДУ ім. Петра Могили, 2009

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Матеріали лекцій	6
Плани семінарських занять.....	18
Рейтингова шкала	37
Завдання для самостійної роботи студентів.....	38
Перелік орієнтовних тем для підготовки рефератів	39
Питання до іспиту.....	42
Список рекомендованої літератури	45
Додаток 1	60
Додаток 2	62

ВСТУП

Україна обрала стратегічним напрямом розвитку інтеграцію в європейський економічний і політико-правовий простір. Європейський вектор зовнішньої політики Української держави концептуально та організаційно зорієнтований на однаково важливі й компліментарні один до одного складові: розвиток двостороннього співробітництва з європейськими країнами, побудову фундаменту партнерства з Європейським Союзом, формування стабільних зв'язків з регіональними інтеграційними структурами.

При цьому важливе значення для реалізації національних інтересів на європейському напрямі та для інтенсифікації співробітництва з країнами-членами ЄС має двостороннє та багатостороннє співробітництво між Україною і державами Західної Європи. Розбудова стосунків із західноєвропейськими країнами сприяє відновленню історично традиційних політичних, економічних, культурних і духовних зв'язків України з європейською цивілізацією, а також створює підґрунтя для розширення участі України в європейських інтеграційних структурах й інтегрування її господарства до загальноєвропейського та світового економічного простору.

Пропонована дисципліна “Зовнішня політика країн Західної Європи” розрахована на студентів II курсу спеціальності “Міжнародні відносини” та спрямована на ознайомлення їх з особливостями зовнішньої політики країн регіону. У межах курсу аналізуються основні концепції та традиції, етапи і принципи формування зовнішньополітичної діяльності країн Західної Європи. Розглядається роль і місце України у зовнішній політиці держав регіону.

Навчальна дисципліна “Зовнішня політика країн Західної Європи” є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” зі спеціальності 6.030401 – “Міжнародні відносини” та базується на таких курсах, як “Країнознавство”, “Теорія міжнародних відносин”, “Історія міжнародних відносин”.

Хронологічні межі охоплюють період з 1945 р. до сучасності. Особлива увага в межах курсу приділена зовнішній політиці Великобританії, Іспанії, Італії, Німеччини, Франції. Такий підхід пояснюється, передусім, тією роллю, яку ці країни відіграють у світовій та європейській політиці.

Курс складається із 42 годин лекцій, 28 годин групових занять та 63 годин самостійної роботи. Підсумковий контроль – іспит.

Серед **завдань** курсу можна визначити:

- ознайомлення студентів з теоретичними положеннями формування зовнішньої політики країн Західної Європи;

- розкриття специфіки зовнішньої політики країн регіону, виявлення спільного та відмінного у їх зовнішньополітичній діяльності;
- аналіз інтеграційних аспектів становлення європейського геополітичного простору та з'ясування ролі і позиції західноєвропейських держав у цьому процесі;
- вивчення місця країн регіону у світовій політиці;
- дослідження місця та ролі, що відіграє Україна в зовнішній політиці держав Західної Європи.
- Студенти повинні **знати**:
- концепції формування зовнішньої політики країн Західної Європи;
- специфіку зовнішньополітичної діяльності держав регіону;
- інтеграційні тенденції та інші особливості розвитку європейського геополітичного простору;
- роль та місце, що посідають країни Західної Європи у світовій політиці;
- проблеми та завдання у контексті становлення відносин “Україна – країни Західної Європи”.

Студенти повинні **вміти**:

- розрізняти специфіку зовнішньополітичних концепцій західноєвропейських держав;
- характеризувати зовнішню політику країн Західної Європи, виявляти спільні та відмінні риси у зовнішньополітичній діяльності держав регіону;
- аналізувати роль і місце західноєвропейських країн у світовій політиці;
- орієнтуватися у проблемах і тенденціях формування та реалізації інтеграційних процесів у Західній Європі;
- аналізувати місце і роль України у зовнішній політиці держав регіону.

МАТЕРІАЛИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Європейська цивілізація на рубежі тисячоліть: діалектика розвитку та протиріч (2 год)

Роль країн Західної Європи у розвитку світової цивілізації. Західна Європа: географічні, історичні, культурні та політичні параметри. Філософські, соціально-економічні, етнопсихологічні та культурні чинники формування європейської ідентичності. Загальноєвропейські та національні цінності й орієнтири.

Тенденції інтеграції та регіоналізації європейського геополітичного простору: історія та сучасність.

Країни Західної Європи та Україна: цивілізаційна та геополітична складова відносин.

Тема 2. Геополітичні наслідки Другої світової війни для країн Західної Європи (4 год)

Основні геополітичні наслідки Другої світової війни. Становище країн Західної Європи після Другої світової війни у контексті формування біполярної міжнародної системи. Створення геополітичної лінії розколу у Європі. Німецьке повоєнне врегулювання. Утворення двох держав ФРН і НДР (1949). Австрійське питання у міжнародних відносинах.

Західна Європа у зовнішньополітичних настановах США і СРСР. Перехід США до політики інтервенціоналізму. Концепція Pax Americana. Участь країн Західної Європи у реалізації “Плану Маршала” (1948). Політика формування євроатлантичного простору. Роль західноєвропейських держав у реалізації доктрини стримування. Зовнішньополітичні настанови СРСР та місце в них західноєвропейських країн. “Месіанська доктрина” СРСР.

Формування принципів політики мирного співіснування.

Тема 3. Зовнішня політика Франції (4 год)

Зовнішня політика Тимчасового режиму і IV Французької республіки (1945-1958). Франко-американське партнерство. Участь Франції у “Плані Маршала”. Політика атлантизму. Антинімецькі та антирадянські настрої у Франції (1947-1948). Утворення Західного Союзу (1948). Підписання Північноатлантичного договору (1949) зі штаб-квартирою у Парижі.

Проблема Німеччини у зовнішній політиці Франції. Утворення ФРН і НДР і позиція Франції. Початок зближення Франції і Німеччини. План Р. Шумана (1950). Європейське Об'єднання Вугілля і Сталі (1951). План Р. Плевена і спроба створення Європейського оборонного співтовариства (ЄОС, 1952-1954); причини відмови Франції від ратифікації договору про ЄОС. Анулювання СРСР франко-радянського договору (1955). Конфлікт навколо Суецького каналу (1956).

Участь Франції у підготовці та підписанні Римських угод 1957 р. щодо створення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС).

Колоніальна політика Франції. Придушення повстання на Мадагаскарі. Війна в Індокитаї (1945-1954). Поразка французької армії при Д'єн-Б'єн-Фу та її наслідки. Женевська конференція та вихід Франції з Індокитаю (1956). Загострення ситуації у французьких колоніях у Північній Африці. Криза у Мароко (1953-1955). Визнання незалежності Тунісу (1956), Мароко (1956). Війна в Алжирі (1954-1962) та її вплив на міжнародне становище Франції.

Зовнішня політика Франції V Республіки. Президент Шарль де Голль. Розв'язання колоніальної проблеми. Перетворення Французького Союзу колоній у Французьке Співтовариство. Надання незалежності більшості французьких колоній в Африці (1958-1960). Врегулювання в Алжирі. Євіанські угоди (1962). Визнання незалежності Алжиру. Посилення контактів Франції з країнами третього світу.

Проблема “відродження національної величі Франції” у зовнішній політиці Ш. де Голля. Активізація “європейського” напрямку політики на протигагу франко-американським стосункам. Розвиток відносин з ФРН. План Фуше щодо інтенсифікації політичної ітеграції країн Західної Європи. Протидія вступу Великобританії до Спільного ринку. Неспівпадіння у розумінні зовнішньополітичних завдань блоку НАТО і Франції. Вихід Франції з воєнної організації НАТО (1966). Франко-американське охолодження. Розвиток франко-радянських відносин.

Пошук внутрішньополітичного консенсусу щодо засад зовнішньої політики Франції.

Перегляд зовнішньополітичного курсу Франції за президента Ж. Помпіда (1969-1974) при домінуванні принципів “голлізму”. Відмова від політики утворення вісі Бонн-Париж. Ініціативи Франції щодо розширення ЄЕС, підтримка вступу Великобританії. Середземноморський напрям зовнішньої політики Франції. Проблеми у двосторонніх стосунках Франції з Алжиром, Лівією, Ізраїлем, Іспанією. Участь у підготовці Народи з безпеки і співробітництва у Європі (НБСЕ). М. Жобер та ідея протидії американсько-радянській гегемонії (1973-1974). Завершення “голлістського” періоду зовнішньої політики Франції.

Зовнішньополітичний курс В. Жискар д'Естена. Зміна зовнішньополітичної ситуації. Ініціатива В. Жискар д'Естена щодо створення Європейської Ради (1974). Роль Європейської Ради у зовнішній політиці Франції. Гельсінська конференція НБСЄ (1975). Ідея "взаємозалежного світу" як основа зовнішньополітичної концепції В. Жискар д'Естена. Африканська політика у 1974-1981.

Зовнішня політика Ф. Міттерана (1981-1995). "Т'єрмондизм" як зовнішньополітична концепція. Віл'ямсберзька зустріч Ф. Міттерана і президента США Р. Рейгана, зближення Франції і НАТО (1983).

Європейська політика Ф. Міттерана; активізація інтеграційних процесів у Європі. Франко-німецьке партнерство. Охолодження стосунків з Великобританією, курс на "перебалансування сили" в Європі за рахунок нових членів. Ф. Міттеран як ініціатор вступу до ЄС Греції, Іспанії, Португалії.

Активізація африканської політики Франції. Конвенція Ломе III (1984). Втручання у громадянську війну у Чаді (1983-1994).

Зміна зовнішньої політики Ф. Міттерана після 1985 р. Політика "подолання Ялти".

Нові міжнародні умови (об'єднання Німеччини, розпад біполярної міжнародної системи) та їх вплив на формування зовнішньої політики Франції. Ідея Пакта стабільності й безпеки у Європі. Боротьба за посилення ролі ЗЄС як альтернативи НАТО. Маастрихтський договір та його значення для Франції (1992).

Формування зовнішньополітичного курсу Президента Ж. Ширака. Ідея повернення Франції у воєнну організацію НАТО. Роль ядерної зброї для Франції. Зміни в африканській політиці: відмова від патерналізму по відношенню до колишніх колоній. Послаблення позицій Франції в Африці. Політика європейської інтеграції як головний напрям зовнішньої політики Франції. Амстердамський договір 1997 та його значення для Франції. Югославська криза та її вплив на ініціативи Франції посилити структуру ЄС, сформувати спільну європейську систему безпеки та оборони.

Іракська криза та її вплив на зовнішню політику Франції. Глобальний проєкт Ж. Ширака. Особливості зовнішньої політики Н. Саркозі. Місце України у зовнішній політиці Франції.

Тема 4. Зовнішня політика Великобританії та Ірландії (4 год)

Формування національних інтересів Великобританії та Ірландії після Другої світової війни. Втрата Великобританією лідерських позицій у

світі. Засади зовнішньополітичного курсу Великобританії у повоєнний період: промова У. Черчіля у Фултоні (5 березня 1946), виступ у Лландундо (9 жовтня 1948). Утворення Західного Союзу (1948) та ініціативи Великобританії.

Проблема Німеччини у зовнішній політиці Великобританії. Утворення ФРН і НДР і позиція Великобританії.

Зміцнення англо-американського партнерства. Утворення Північноатлантичного альянсу (1949) та позиція Великобританії. Втрата Великобританією своїх колоній. Спроби утримати Кенію, Північну Родезію, Аден, Гвіану. Утворення Британської співдружності націй.

Інтеграційні процеси у Європі, підписання Римських угод 1957 р. та позиція Великобританії. Утворення з ініціативи Великобританії альтернативної організації – Європейської асоціації вільної торгівлі. Загострення англо-французьких відносин через блокування Францією вступу Великобританії до Спільного ринку. Вступ Великобританії до ЄЕС (1973). Особливості зовнішньополітичної стратегії Великобританії у межах ЄЕС. Формування зовнішньополітичної концепції “трьох кутів”.

Особливості зовнішньої політики кабінету М. Тетчер (1979-1990). Військовий конфлікт з Аргентиною через Фолклендські острови (1982). Ровиток англо-радянських стосунків після 1985 р. Критика Великобританією французьких ініціатив щодо утворення спільної європейської системи безпеки і оборони як альтернативу НАТО.

Зовнішня політика Дж. Мейджера (1990-1998). Нова міжнародна ситуація та реакція зовнішньополітичного курсу Великобританії. Війна у Перській затоці та роль Великобританії. Особлива роль США у зовнішній політиці Великобританії.

Зовнішня політика Т. Блера (1998-2006). Зміцнення англо-американського стратегічного партнерства. Політика всебічної підтримки США: промова Т. Блера у Чикаго 22 квітня 1999 р. Балканський конфлікт та роль Великобританії в його врегулюванні (1999). Європейський напрямок зовнішньої політики Великобританії. Участь Великобританії у Гельсінському саміті, підписання Гельсінської декларації (1999). Проблема розширення ЄС та позиція Великобританії.

Зміцнення англо-американського воєнно-політичного альянсу після подій 11 вересня 2001 р. у США. Участь Великобританії в антитерористичній операції США в Афганістані (2001) та Іраку (2003). Миротворча операція Великобританії у Судані (2004).

Відносини Великобританії з країнами Британської співдружності націй. Розвиток англо-індійських відносин. Ініціативи Великобританії у межах “Великої Вісімки” (2005). Особливості зовнішньополітичного курсу Г. Брауна.

Проблема Північної Ірландії у британсько-ірландських відносинах. Ольстерська проблема. Програма роззброєння Ірландської республіканської армії (2000). Роль Ірландії в ЄС та інших міжнародних організаціях.

Місце України у зовнішній політиці Великобританії.

Тема 5. Зовнішня політика ФРН (4 год)

Розкол Німеччини та утворення двох держав. Утворення ФРН з трьох західних зон окупації (Тризонії) у 1949 р.

Зовнішня політика К. Аденауера (1949-1963). Досягнення суверенітету, вивід Німеччини з-під опіки окупаційних режимів. “Меморандум з питання про нові принципи взаємин між Федеративною Республікою Німеччини й окупаційними державами” (29 серпня 1950). Укладання Боннської угоди (1952). Скасування окупаційного режиму у Західній Німеччині (1955). Проблема приєднання ФРН до західного блоку. Зміцнення американо-західнонімецьких відносин. Вступ ФРН до Західноєвропейського союзу та НАТО (1955). Франко-німецькі стосунки. Саарське питання у двосторонніх взаєминах ФРН і Франції.

К. Аденауер про принципи побудови об'єднаної Європи на федералістських засадах. Інтеграційні процеси у Європі та позиція Німеччини. Приєднання Німеччини до Договору про створення Європейського оборонного співтовариства. Римські угоди і Німеччина (1957).

Доктрина Хальштейна (1955) і відносини ФРН з НДР. Розрив дипломатичних взаємин з Югославією, Кубою, Румунією, Угорщиною, Польщею та Болгарією.

Загострення відносин із США (1961). Вимоги США до ФРН з питання визначення кордону між ФРН і Польщею.

Відносини ФРН із СРСР. Візит К. Аденауера до Москви. Встановлення дипломатичних відносин між ФРН і СРСР (1955).

Нормалізація відносин із Францією. Підписання Єлисейського договору (1963).

Л. Ерхард та спадковість зовнішньополітичного курсу Західної Німеччини (1963-1966).

Перегляд зовнішньополітичних орієнтирів ФРН. Політика Г. Кізінгера (1966-1969). “Нова східна політика” В. Брандта. Нормалізація відносин із СРСР та країнами Варшавського блоку. Відновлення дипломатичних відносин з Румунією та Югославією (1969). “Домовленість про наміри сторін” (1970). Укладання Московського договору (1970). Підписання договору між ФРН і Польщею (1970) щодо встановлення дипломатичних взаємин та визнання західного кордону Польщі. Договір про основи

відносин між ФРН і НДР (1971). Нормалізація взаємин із Болгарією, Угорщиною, Чехословаччиною (1973). Вступ ФРН до ООН (1973).

Концепція “особливих відносин” між ФРН і НДР Г. Шмідта (1974). Американо-західнонімецькі відносини. Взаємини із СРСР. Проведення радянсько-західнонімецького саміту. Укладання Спільної декларації та Угоди про розвиток і поглиблення довгострокового співробітництва у галузі економіки та промисловості (1978). Загострення відносин між ФРН і СРСР після вторгнення СРСР в Афганістан.

Європейська політика Г. Шмідта.

Зовнішньополітичні орієнтири Г. Коля. Зміцнення євроатлантичного співробітництва. США і ФРН – союзники у Європі. Налагодження відносин між ФРН і СРСР після приходу до влади М. Горбачова. Енергетична складова радянсько-західнонімецьких відносин. Об’єднання Німеччини (1990). Нові міжнародно-політичні реалії та адаптація зовнішньої політики Німеччини до них. Європейський напрямок у зовнішній політиці об’єднаної Німеччини. Маастрихтський (1992) та Амстердамський (1997) договори та їх значення для Німеччини. Відносини Німеччини з країнами третього світу.

Зовнішня політика Г. Шрьодера (1998-2005). Європейська політика як пріоритет у зовнішньополітичній діяльності Німеччини. Ініціативи Німеччини щодо європейського будівництва: виступ Й. Фішера (2000). Поглиблення франко-німецького співробітництва. Блесхаймський процес (2001). Ініціатива Й. Фішера і Д. де Вільпена щодо спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони (2002). Розвиток відносин з Росією.

Іракська криза та позиція Німеччини (2003). Охолодження німецько-американського партнерства.

Інтенсифікація енергетичного діалогу Німеччини і РФ. Укладання договору про будівництво Північного газопроводу (2005) та реакція міжнародного співтовариства. Загострення відносин з Польщею. Проблема розширення ЄС та позиція Німеччини.

Відносини з країнами третього світу. Реалізація європейської програми “Шляхи попередження конфліктів у країнах, що розвиваються”. Робота Форуму з глобальних проблем (1999). Підписання “договору про партнерство” між країнами ЄС і 71 країною Африки (2000). Розробка рамкової концепції “Попередження криз і врегулювання конфліктів” (2000).

Пріоритети зовнішньої політики А. Меркель (канцлер Німеччини з 22 листопада 2005). Зміцнення євроатлантичного співробітництва. Налагодження відносин між ФРН і США. Охолодження німецько-російського співробітництва. Проблема розширення ЄС та позиція уряду А. Меркель.

Ініціативи Німеччини щодо врегулювання міжнародних конфліктів сучасності.

Місце України у зовнішній політиці Німеччини.

Тема 6. Зовнішня політика Іспанії (4 год)

Наслідки Другої світової війни для Іспанії. Зовнішньополітична ізоляція Іспанії після завершення Другої світової війни. Іспанська проблема в ООН, рекомендація ООН відкликати послів з Іспанії. Розвиток економічних контактів з країнами третього світу. Відносини Іспанії з країнами Іберійського блоку. Концепція “іспанідад” як основа діалогу Іспанії з країнами Латинської Америки. Співробітництво з Португалією.

Скасування ООН антиіспанських санкцій (1950). Нормалізація дипломатичних відносин з США, Бельгією, ФРН, Норвегією, Австралією. Загострення відносин з Великобританією, Францією, протидія прийому Іспанії в НАТО.

Розвиток іспано-американського співробітництва. Нормалізація відносин з Францією (1953). Прийняття Іспанії в ООН (1955). Виведення іспанських військ з Мароко (1956-1969). Зміни у зовнішньополітичному курсі Іспанії (1957). Іспано-американська угода (1963).

Посилення європейського напрямку у зовнішній політиці Іспанії у 1960-х рр. Франко-іспанське співробітництво. Проблема Гібралтару та загострення відносин з Великобританією. Спроби вступу до ЄЕС (1969, 1971). Становлення відносин з країнами Латинської Америки. Протиріччя у зовнішньополітичному курсі Іспанії при уряді К. Аріаса Наварро (1974-1976). Участь Іспанії в НБСЄ (1975).

Зміна зовнішньополітичного курсу Іспанії після смерті Ф. Франко. Головні напрями зовнішньої політики А. Суареса (1976-1982). Вихід Іспанії з міжнародної ізоляції. Відновлення дипломатичних відносин з СРСР (1977). Іспанія як організатор Мадридського саміту НБСЄ (1980). Курс на вступ до НАТО. Приєднання Іспанії до політичної організації Північноатлантичного альянсу (1982). Американсько-іспанська угода (1982). Прихід до влади ІСРП. Посилення європейської політики уряду Ф. Гонсалеса. Вступ Іспанії до ЄЕС (1986). Розвиток відносин з країнами Латинської Америки. Концепція “демократичного іспанізму”. Ібероамериканський процес. Іспанія як “міст” між ЄЕС та МЕРКОСУР. Розширення зв’язків з країнами Східного Середземномор’я. Барселонський процес (1995). Програма МЕДА I (1996). Нафтова проблема у зовнішній політиці Іспанії.

Зовнішня політика уряду Х.М. Аснара (1996-2004). Модернізація економіки. Курс на повноправне членство у Північноатлантичному альянсі (1996). Зміцнення іспано-французьких відносин, охолодження відносин з Німеччиною. Реалізація національних інтересів за віссю Гібралтар-Балеарські острови – Канарські острови. Збереження гібралтарської проблеми як чинник відносин між Іспанією та Великобританією. Північна Африка – зона підвищеної уваги Іспанії. Іспано-Мароканське комюніке у Рабаті щодо о. Перехиль (2002). Спір між Іспанією та Мароко через Західну Сахару. Підтримка антитерористичної кампанії США в Афганістані (2001) та Іраку (2003).

Зовнішня політика уряду Х.Л. Родригеса Сапатеро (2004-2008). Терористичні акти у Мадриді (2004) та зміна позиції Іспанії щодо іракського врегулювання. Вивід іспанського воєнного контингенту з Іраку. Посилення європейського напрямку у зовнішній політиці Іспанії.

Місце України у зовнішній політиці Іспанії.

Тема 7. Зовнішня політика Італії (4 год)

Завершення Другої світової війни та зовнішньополітичні позиції Італії. Окупація Північної Італії військами союзників, вплив цього чинника на зовнішню політику Італії. Паризький мирний договір (1947).

Розвиток відносин між Італією та США. Італо-американська угода та участь Італії у “Плані Маршала” (1948). Формування атлантичної зовнішньополітичної доктрини. Вступ Італії в НАТО (1949). Договір “Про взаємодопомогу з метою оборони” між Італією та США (1950). Угода про надання італійської території для розміщення військового контингенту НАТО (1951).

Інтеграційні процеси в Європі та участь Італії в них. Вступ до Європейського об’єднання вугілля та сталі. Підготовка та підписання Римських угод (1957).

Врегулювання спірних прикордонних питань з Югославією. Підписання угоди про поділ між Італією та Югославією Вільної території Трієст (1954).

Нормалізація відносин із СРСР. Підписання економічних угод між Італією та СРСР.

Італія в ЄЕС: позиція щодо принципів європейської інтеграції. План Фуше та реакція Італії. Проблеми економічного розвитку Італії у контексті інтеграції італійської економіки в економіку об’єднаної Європи. Шенгенські угоди та позиція Італії (1985).

Позиція Італії з питань роззброєння. Карибська криза і політика Італії. Атлантична солідарність у зовнішній політиці Італії у 1960-1980-х рр.

Колоніальна політика Італії. Визнання незалежності Сомалі. Італія та колишні італійські колонії: принципи та напрями взаємодії.

Активізація зовнішньої політики Італії на Близькому Сході.

Зміна міжнародно-політичної ситуації у 1990-х рр. та позиція Італії. Маастрихтський (1992) та Амстердамський (1997) договори та їх значення для Італії. Зростання впливу Італії у ЄС. Діяльність Р. Проді. Входження Італії до Шенгенської зони і зони євро. Ніццький договір та роль Італії в його підготовці (2000).

Балканська криза та позиція Італії. Участь Італії в антитерористичній кампанії США в Афганістані (2001) та Іраку (2003). Особливості зовнішньополітичного курсу Р. Проді. Поєднання атлантизму та європеїзму у зовнішній політиці Італії. Політична криза та повернення до влади С. Берлусконі.

Місце України у зовнішній політиці Італії.

Тема 8. Зовнішня політика Греції (2 год)

Наслідки Другої світової війни для Греції. Вступ Греції до НАТО (1952). Договір із США про розміщення американських військових баз на території Греції (1953). Военні диктатури (1967, 1973). Спроба воєнного перевороту на Кіпрі (1974). Кіпрська проблема та греко-турецьке протистояння. Інтеграційні процеси у Європі та позиція Греції. Подання офіційної заявки на вступ до ЄЕС (1975). Початок офіційних переговорів про вступ Греції до ЄЕС (1976) та позиція Франції. Вступ Греції до ЄЕС (1981).

Нові міжнародно-політичні реалії та позиція Греції. Маастрихтський (1992) та Амстердамський (1997) договори та їх значення для зовнішньої політики Греції. Грецькі ініціативи під час головування в ЄС (2003). Середземномор'я та Балкани як пріоритети зовнішньополітичної діяльності Греції. Розвиток енергетичного діалогу з РФ як фактор протидії геополітичному впливу Туреччини в районі Середземного та Чорного морів. Реалізація проекту будівництва нафтопроводу Бургас-Александрополіс (спільно з Болгарією і РФ).

Місце України у зовнішній політиці Греції.

Тема 9. Зовнішня політика Португалії (2 год)

Наслідки Другої світової війни для Португалії. Вступ Португалії до НАТО (1949). Розвиток відносин із США та Іспанією. Демократична революція в Португалії (1974). Втрата Португалією своїх колоній в

Африці (1976). Інтеграційні процеси у Європі та позиція Португалії. Запит про вступ до ЄЕС (1977). Початок офіційних переговорів про вступ Португалії до ЄЕС (1978). Вступ до ЄЕС (1986). Особливості національних інтересів країни у Середземноморському басейні. Нові міжнародно-політичні умови та позиція Португалії. Участь країни у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.

Місце України у зовнішній політиці Португалії.

Тема 10. Зовнішня політика країн Бенілюксу (2 год)

Еволюція національних інтересів країн Бенілюксу. Участь країн регіону в інтеграційних процесах у Європі. Брюссельський пакт та позиція країн Бенілюксу (1948). Вступ країн регіону до Північноатлантичного альянсу (1949). Участь країн у підписанні Договору про європейське оборонне співтовариство (1952). Інтеграційні процеси у Європі та місце в них країн Бенілюксу. Римські угоди та позиція країн регіону (1957). Союзний договір між Бельгією, Нідерландами та Люксембургом (1958). Вихід Франції з воєнних структур НАТО (1966) та перенесення штаб-квартири Північноатлантичного альянсу з Парижа до Брюсселя.

Місце та роль країн регіону у світових, європейських та субрегіональних організаціях. Особливості сучасних національних інтересів країн. Роль країн Бенілюксу у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.

Україна у зовнішній політиці держав регіону.

Тема 11. Зовнішня політика Альпійських держав (Австрії, Швейцарії та Ліхтенштейну) (2 год)

Наслідки Другої світової війни для країн регіону. Австрія після Другої світової війни. Поділ на зони окупації. Зовнішня політика К. Реннера. Державний договір про незалежність і повний суверенітет Австрії (1955). Економічні зобов'язання Австрії перед країнами-союзицями. Федеральний конституційний закон про нейтралітет Австрії (1955). Прийняття Австрії в ООН (1955). Боротьба з напливом біженців із сусідніх Угорщини (1956), Чехословаччини (1968-1969). Територіальні суперечки з Італією щодо Південного Тіролю: угоди 1946, 1969. Інтеграційні процеси у Європі та позиція Австрії. Європейська асоціація вільної торгівлі та позиція Австрії (1960). Нові міжнародно-політичні умови та позиція Австрії. Внесення поправок у закон про нейтралітет (1990). Розвиток воєнно-політичного співробітництва з Німеччиною. Врегулювання проблеми Південного Тіролю (1992).

Вступ Австрії до ЄС (1995) та його значення для економічного становища країни. Наростання внутрішньополітичної боротьби. Посилення позицій праворадикальної партії АПС Й. Хайдера на виборах 1999 р. і зміна зовнішньополітичних орієнтирів Австрії. Нова міграційна політика правих та реакція країн ЄС. Ізоляція Австрії в ЄС (2000). Проблема розширення ЄС та позиція Австрії.

Особливості зовнішньополітичного курсу Швейцарії. Інтеграційні процеси у Європі та позиція Швейцарії. Зовнішньополітичні орієнтири Ліхтенштейну.

Україна у зовнішній політиці держав регіону.

Тема 12. Зовнішня політика країн Північної Європи (2 год)

Еволюція національних інтересів країн регіону. Місце та роль держав у світових, європейських та субрегіональних організаціях. Особливості політики “активного нейтралітету” та посередництва. Європейська політика країн регіону.

Україна у зовнішній політиці держав регіону. Саміт “Україна – ЄС” в Гельсінкі (2006).

Тема 13. Європейська спільна політика у галузі безпеки та оборони (2 год)

Передумови формування спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони. Гергентштейнська програма “12 пунктів” (1946). Підписання Брюссельського пакту (1948). План Р. Плевена (1950). Підписання Договору про заснування Європейського оборонного співтовариства (1952). ЗЕС (1954). Позиція Франції. НБСЄ (1975). Прийняття Єдиного Європейського акту (1986). Маастрихтський договір (1992): розділ V “Положення про спільну політику у галузі безпеки та оборони”. Амстердамський договір (1997): зміцнення безпеки і забезпечення стабільності на зовнішніх кордонах ЄС; відпрацювання механізму реалізації спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони. Гельсінський саміт 1999 р. та початок реалізації спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони. Позиція Великобританії. Іракська криза та її вплив на оборонну політику ЄС. Ініціативи Великої Британії, Німеччини і Франції щодо воєнної політики ЄС (2003). Нарада міністрів закордонних справ Великої Британії, Німеччини та Франції у Неаполі та ідея створення європейських сил швидкого реагування (2003). Проблеми та перспективи реалізації спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони.

Тема 14. Інтеграційні процеси у Західній Європі (2 год)

Історичні витоки панєвропейського руху. Реалізм у процесі європейської інтеграції в 1940-х рр. Федералістський рух у Західній Європі. У. Черчилль та його проект Європейської Федерації. Конгрес у Монтре (1947). Дені де Ружмон і Моріс Але. Створення Ради Європи (1949). Лозанський конгрес європейського руху та його рішення (1949). Проект Європи М. Дебре (1949) та причини його провалу. План Р. Шумана (1950). Утворення ЄОВС. Посилення інтеграційних процесів у Західній Європі. Утворення ЄЕС та ЄАВТ. Особливості європейської інтеграції у 60-ті рр. ХХ ст. План Ж. Помпиду та розвиток ЄЕС у 70-ті рр. ХХ ст. Проблеми, пов'язані з “особливою позицією” Великобританії. Роки “європесимізму”. Вибори до Європейського парламенту (1979). Шенгенські угоди (1985) та позиції країн Західної Європи. Єдиний Європейський акт (1986) та його значення. Громадянство ЄЕС. Жак Делор та його діяльність. Підготовка і підписання Маастрихтського договору (1992). Розширення ЄС у 1990-х рр. за рахунок Австрії, Фінляндії та Швеції. Копенгагенські умови та проблема подальшого розширення ЄС.

Тема 15. Країни Західної Європи і глобальні виклики сучасності (2 год)

Особливості тероризму у Європі: зв'язок з етнічними конфліктами. Використання сепаратистськими і праворадикальними угрупованнями терористичних методів для досягнення своїх цілей. Правий тероризм в Іспанії, Італії, Німеччині, Франції. Націоналістичний тероризм: Ірландська республіканська армія. Послаблення ліворадикального тероризму у Європі (“ідеологічного тероризму” – “Червоні бригади” в Італії, “Фракція червоної армії” і “Рух 2 червня” у Німеччині). 1975 – утворення групи TREVI для координації дій у боротьбі з тероризмом. Створення Європолу. Проблема міжнародного тероризму та боротьба з ним.

Участь країн Західної Європи у переговорах з екологічної проблематики: конференція у Ріо-де-Жанейро (1992), підписання Рамкової конвенції ООН щодо зміни клімату і Конвенції про біологічну різноманітність. Підписання Кіотського протоколу (1997).

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАР № 1. ЄВРОПЕЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ НА РУБЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ: ДІАЛЕКТИКА РОЗВИТКУ ТА ПРОТИРІЧ

План

1. Західна Європа: географічні, історичні, культурні та політичні параметри.
2. Тенденції інтеграції та регіоналізації європейського геополітичного простору: історія та сучасність.
3. Роль країн Західної Європи у розвитку світової цивілізації.
4. Країни Західної Європи і Україна: цивілізаційна та геополітична складова відносин.

Література

Основна література:

1. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн. – ВЦ “Академія”, 2005.
2. Все страны мира: энциклопедический справочник. – М., 2002.
3. Гаджиев К.С. Геополитика. – М.: Международные отношения, 1997.
4. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. – М.: Логос, 1998. – 416 с.
5. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
6. Дейвіс Н. Європа: історія. – К.: 2001. – 1463 с.
7. История Европы. – Минск, 1996. – 384 с.
8. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
9. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: учебное пособие. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 479 с.
10. Новейшая история стран Европы и Америки XX в. – М., 2001.
11. Фишер В. Европа: экономика, общество и государство (1914-1980). – М., 1999. – 366 с.

Додаткова література:

1. Бесараб Є. Фінансово-промислова інтеграція: зарубіжний досвід та уроки для України // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 133-144.
2. Блїй Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти. – К., 2004.
3. Борко Ю.А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 463 с.

4. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник. – Львів: Вид. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002.
5. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997.
6. Павленко Ю. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства. – К.: Либідь, 1999.
7. Рассел Б. История западной философии. – М., 1993. – Ч. 1-2.
8. Современные международные отношения: учебник / Под ред. А.В. Торкунова. – М., 2000.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Визначте геополітичні параметри країн Західної Європи.
2. Підготуйте доповідь: “Країни Західної Європи і Україна: цивілізаційна та геополітична складова відносин”.

СЕМІНАР № 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ДЛЯ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

План

1. Основні геополітичні наслідки Другої світової війни для країн Західної Європи.
2. Західна Європа у зовнішньополітичних настановах США.
3. Західна Європа у зовнішньополітичних настановах СРСР.

Література

Основна література:

1. Гаджиев К.С. Геополитика. – М.: Международные отношения, 1997.
2. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. – М.: Логос, 1998. – 416 с.
3. Дейвіс Н. Європа: історія. – К., 2001. – 1463 с.
4. История Европы. – Минск, 1996. – 384 с.
5. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
6. Міжнародні відносини і зовнішня політика (1945-1970-ті рр.): підручник / За ред. В.А. Манжолі, М. Білоусова, Л. Гайдукова. – К., 1996. – 557 с.

Додаткова література:

1. Новейшая история стран Европы и Америки XX в. – М., 2001.
2. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Проаналізуйте роль західноєвропейських держав у світовій політиці після Другої світової війни.
2. Яке місце посідали країни західної Європи у зовнішньополітичній концепції США після Другої світової війни?
3. Визначте основні положення концепції “інтервенціоналізму”.
4. Проаналізуйте сутність “месіанської ідеї” СРСР та оцініть її вплив на розбудову взаємин у Західній Європі.

СЕМІНАР № 3. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ

План

1. Зовнішня політика Тимчасового режиму і IV Французької республіки.
2. Зовнішня політика V Французької республіки.
3. Місце України у зовнішній політиці Франції.

Література

Основна література:

1. Арзаканян М.Ц. Ш. де Голль и голлисты. – М., 1990.
2. Арзаканян М.Ц. Политическая история Франции XX века. – М., 2003.
3. Георгиев Э.Г. Африканская политика Франции. – М.: МО., 1988. – 269 с.
4. Жискар д’Эстен Валери. Власть и жизнь. – М.: МО. – 1990. – 318 с.
5. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
6. Манжола В.А. Ядерное оружие Франции и вопросы европейской безопасности. – К., 1989. – 165 с.
7. Манжола В.А., Шаповалова О. Зміна тональності (зовнішня політика Франції через рік після обрання Президентом Н. Саркозі) // Зовнішні справи. – 2008. – № 5. – С. 19-24.
8. Обичкина Е.О. Франция в поисках внешнеполитических ориентиров в постбиполярном мире: монография / МГИМО(У) МИД России. – М.: МГИМО, 2004. – 487 с.
9. Пархалина Т.Г. Франция и Средиземноморье. – М.: Наука, 1987. – 188 с.
10. Тюлин И.Г. Внешнеполитическая мысль современной Франции. – М.: МО, 1988. – 182 с.
11. Шилов В.С. Внешняя политика и партии во Франции (1969-1981). – М., 1994. – 382 с.

Додаткова література:

1. Андреева Т. Безопасность Западной Европы и независимые ядерные силы Великобритании и Франции // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 1. – С. 51-61.

2. Арзаканян М.Ц. Первый визит де Голля в Москву: [к истории советско-французских отношений] // Международная жизнь. – 1995. – № 11/12. – С. 98-103.
3. Зуева К. Внешняя политика Франции в эпоху “неоголлизма” // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 1. – С. 70-79.
4. Лозовицький О. Голлізм – державотворча ідеологія V республіки Франції // Історія України. – 2002. – № 40-41.
5. Лозовицький О. Французський державно-політичний націоналізм як ідеологія світової держави в умовах соціальної трансформації та кризових явищ // Людина і політика. – 2004. – № 2. – С. 41-54.
6. Макарчев В. Франция наносит удар по единству [отказ одобрить конституцию Европы] // Эхо планеты. – 2005. – № 23 (июнь). – С. 14-15.
7. Манфред И.А. Париж-Бонн. Франко-западногерманские отношения во внешней политике V республики. – М., 1970. – 188 с.
8. Михеев В.С. Кеннеди, де Голль и Россия // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 2. – С. 50-59.
9. Морозов Н. Жак Ширак. Болезнь и политика // Эхо планеты. – 2005. – № 38 (сентябрь). – С. 22-23.
10. Обичкина Е. Голлистская традиция в современной французской дипломатии // Новая и новейшая история. – 2004. – № 6.
11. Обичкина Е. Франция: величие превыше всего // Россия в глобальной политике. – 2005. – № 6. – С. 24-38.
12. Обичкина Е. Франция – США: две модели мира // США: экономика, политика, культура. – 2004. – № 7. – С. 23-39.
13. Орлик В. Кто господарюе у “європейському домі”? Вплив франко-німецьких ініціатив на процес євроінтеграції // Політика і час. – 2004. – № 7-8. – С. 123-128.
14. Семычев И. Соседи по Рейну: вчера и сегодня. – М.: МО, 1988. – 182 с.
15. Смирнов В.П. Франция в XX веке. – М., 2001.
16. Смирнов В.П. Франция на исходе XX века // Новая и новейшая история. – 2000. – № 2. – С. 49-69.
17. Толкачев В. Военная политика Франции на рубеже веков // Зарубежное военное обозрение. – 2003. – № 9. – С. 2-7.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Розкрийте наслідки Другої світової війни для Франції.
2. Оцініть вплив традицій голлізму на сучасну зовнішню політику Франції.
3. Визначте позицію Франції щодо подальшого розширення Євросоюзу.

СЕМІНАР № 4. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ІРЛАНДІЇ

План

1. Формування національних інтересів Великобританії та Ірландії після Другої світової війни.
2. Проблема Північної Ірландії у британсько-ірландських відносинах.
3. Становлення англо-американського співробітництва.
4. Інтеграційні процеси у Європі та позиція Великобританії та Ірландії.
5. Місце України у зовнішній політиці Великобританії та Ірландії.

Література

Основна література:

1. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
2. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
3. Крушинський В.Ю. Британська Європа чи європейська Британія. Великобританія в європейських інтеграційних процесах. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 214 с.
4. Пик С.М. США – Великобританія: особливості відносин. – К.: Знання, 2006. – 284 с.
5. По Великій Британії. – К., 2004. – 222 с.
6. Стрежнева М.В. Великобритания и Западная Европа: политические аспекты. – М.: Наука, 1998.

Додаткова література:

1. Андреева Т. Безопасность Западной Европы и независимые ядерные силы Великобритании и Франции // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 1. – С. 51-61.
2. Блэр все же решил уйти // Эхо планеты. – 2006. – № 20-21. – С. 13.
3. Громыко А. Великобритания: после захода солнца // Россия в глобальной политике. – 2005. – № 6. – С. 10-23.
4. Грубов В., Свиначенко В. Більше демократії – більше зброї? Воєнна політика Великої Британії у глобальному вимірі // Політика і час. – 2006. – № 1. – С. 17-23.
5. Зайцев Б., Федяшин А. Ольстер: массаж или исцеление // Эхо планеты. – 1998. – № 17. – С. 6-9.
6. Мочалов Л. О формировании идейно-политической доктрины “нового лейборизма” в Великобритании // Вестник МГУ. Серия 12. Политические науки. – 2001. – № 1. – С. 65-72.

7. Неприцький О.А. Великобританія та європейська інтеграція (90-ті рр. ХХ ст.). – Автореф. дис... к.і.н.: 07.00.02. – Харків, 2003. – 20 с. Інтернет-ресурс <http://www.nbuu.gov.ua>.
8. Новиков Я. Терроризм в Северной Ирландии: история и современность // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – № 6. – С. 214-229.
9. Орлова М. Модернизация и мирный процесс в Северной Ирландии // Полис. – 1998. – № 2. – С. 172-182.
10. Орлова М. Политический экстремизм и терроризм в Ирландии в период Ольстерского кризиса (конец 80-х – 90-е гг.) // Актуальные проблемы Европы. – 1997. – № 4.
11. Перегудов С. Великобритания: политические циклы и эрозия двухпартийности // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 3. – С. 23-30.
12. Підлуцький О. Як Велика Британія потяг європейської інтеграції наздоганяла // Євробюлетень. – 2004. – Травень-червень. – С. 16-17.
13. Полякова Е. Северная Ирландия: конфессиональный конфликт и политика // Культурология. – 1999. – № 2. – С. 176-178.
14. Сенченко И.А. Государство, право, история и культура Великобритании и США: конспект лекций. – М., 2005. – 256 с.
15. Султыгов А.Х. Этнополитический конфликт в северной Ирландии: прошлое и настоящее // Новая и новейшая история. – 2006. – № 2. – С. 168-173.
16. Терентьев А. Торийская внешняя политика Тони Блэра // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 9-10.
17. Храбан І. “Третій шлях” Великої Британії в європейській політиці // Людина і політика. – 2004. – № 2. – С. 112-121.
18. Яковенко Н. Велика Британія та європейська інтеграція // Людина і політика. – 2003. – № 6. – С. 145-147.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Підготуйте доповідь на тему “Особлива роль Великобританії у процесах європейської інтеграції”.

СЕМІНАР № 5. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ФРН

План

1. Розкол Німеччини та утворення двох держав.
2. Особливості зовнішньополітичної діяльності ФРН у біполярному світі.
3. Об'єднання Німеччини та формування засад сучасної зовнішньої політики ФРН.
4. Місце України у зовнішній політиці Німеччини.

Література

Основна література:

1. Власов С.Н. Европейская безопасность: в контексте германских интересов. – К.: Наукова думка, 1991. – 198 с.
2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
3. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
4. Копиленко М.Л. Українсько-німецькі відносини: здобутки, проблеми, перспективи. – К., 1996.
5. Кривонос Р.А. Німеччина у структурі європейської співпраці: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”. – 2004. – 166 с.
6. Кудряченко А.І. Європейська політика ФРН (1970-1991 рр.) – К.: Наукова думка, 1996.
7. Міжнародні відносини і зовнішня політика (1945-1970-ті рр.): Підручник / За ред. В.А. Манжолі, М. Білоусова, Л. Гайдукова. – К., 1996. – 557 с.
8. Павлов Н.В. Внешняя политика ФРГ в постбиполярном мире // Ин-т мировой экономики и междунар. отношений РАН. – М.: Наука, 2005. – 410 с.
9. Павлов Н.В. Внешняя политика ФРГ от Аденауэра до Шредера. – М.: Московские учебники – СиДиПресс, 2005. – 605 с
10. Патрушев А.М. Германия в XX веке. – М., 2004. – 432 с.
11. Патрушев А.М. Германская история. – М., 2003. – 253 с.

Додаткова література:

1. Алексеев Р.Ф. СССР-ФРГ: прошлое и настоящее. – М., 1980. – 280 с.
2. Артюшин О., Латышев С. Кто завоюет Рейхстаг? // Эхо планеты. – 2005. – № 34-35. – С. 16-17.
3. Гриневский О.А. Золотое правило дипломатии // Международная жизнь. – 1995. – № 8. – С. 80-86.
4. Деев И. Герхард Шредер идет ва-банк // Эхо планеты. – 2005. – № 23. – С. 16-17.
5. Елистратова В.В. К вопросу об объединении современной Германии // Право и политика. – 2005. – № 5. – С. 42-48.
6. Иорданская Э. Расширение ЕС на Восток: позиция Германии // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 2.
7. Кривонос Р.А. Німеччина як гарант міжнародного миру і безпеки // УНІАН-Світ. – 1994. – 13-19 січня. – №3 (86). – С. 6-7.
8. Кривонос Р.А., Овсій І.О. Українсько-німецькі відносини у 90-х рр. ХХ ст. // Людина і політика. – К., 1999. – № 4. – С. 3-10.

9. Кудряченко А. Нові політичні виміри поступу Німеччини // Людина і політика. – 2002. – № 6. – С. 59-70.
10. Кудряченко А. Нові політичні виміри розвитку ФРН // Трибуна. – 2002. – № 9-10. – С. 28-31.
11. Кудряченко А.І. Об'єднана Німеччина і нові геополітичні виміри // Віче. – 2003. – № 8. – С. 6-14.
12. Мартинов А. Німецько-американські відносини у контексті перспективи становлення нової системи міжнародного світопорядку // Нова політика. – 2004. – № 1. – С. 3-11.
13. Новик Ф.И. Установление дипломатических отношений между СССР и ФРГ // Отечественная история. – 1995. – № 6. – С. 106-119.
14. Орлик В. Хто господарює у “європейському домі”? Вплив франко-німецьких ініціатив на процес євроінтеграції // Політика і час. – 2004. – № 7-8. – С. 123-128.
15. Павлов Н. Внешняя политика Берлинской республики: новый “германский путь”? // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 2. – С. 63-76.
16. Павлов Н. Германия: quo vadis? // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 3. – С. 31-40.
17. Павлов Н. Германия: между Бонном и Берлином // Международная жизнь. – 2004. – № 3. – С. 87-98.
18. Павлов Н. Нормальная “ненормальная” Германия // Международная жизнь. – 2005. – № 11. – С. 15.
19. Петелин Б.В. К. Аденауер: патриарх германской политики // Новая и новейшая история. – 2006. – № 3. – С. 142-170.
20. Семычев И. Соседи по Рейну: вчера и сегодня. – М.: МО, 1988. – 182 с.
21. Степанов В.А. Німецький бундестаг та зовнішня політика // Політика і час. – 2004. – № 7-8. – С. 71-83.
22. Черемных Г.В. Место и роль Германии в европейском интеграционном процессе. – М.: Научная книга, 2002. – 127 с.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Охарактеризуйте позиції країн-союзниць у повоєнному німецькому врегулюванні.
2. Які наслідки для німецької нації мав розкол країни на ФРН і НДР?
3. Визначте Ваше ставлення до утворення ФРН і НДР.
4. Проаналізуйте основні положення доктрини Хальштейна. Співставте очікувані і реальні результати.
5. Розкрийте зміст нової східної політики ФРН.

6. Охарактеризуйте геополітичні параметри “Боннської республіки”.
7. Прослідкуйте зміну зовнішньополітичних акцентів Німеччини після 1990 р.

СЕМІНАР № 6. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІСПАНІЇ

План

1. Наслідки Другої світової війни для Іспанії.
2. Співвідношення атлантизму та європеїзму у зовнішній політиці Іспанії.
3. Місце України у зовнішній політиці Іспанії.

Література

Основна література:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
3. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
4. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.
5. Прохоренко И.Л. Национальный интерес во внешней политике государства: опыт современной Испании. – М., 1995.
6. Пряхин Д. Внешняя политика Испании. – М., 1968.
7. Хенкин С. Испания после диктатуры. – М., 1993. – 199 с.

Додаткова література:

1. Аникеева Н. Испания в конце XX – начале XXI века // Новая и новейшая история. – 2006. – № 2. – С. 71-85.
2. Ваисс М. Международные отношения после 1945 г. – М., 2005. – 332 с.
3. Данилевич И. Автономизация Испании // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 6. – С. 79-91.
4. Испания // Международная жизнь. – 1997. – № 2. (весь номер)
5. Старостина Е., Черкасова Е. Латиноамериканская политика Испании // Мировая экономика и международные отношения. – 1988. – № 3. – С. 107-115.
6. Хенкин С. Король-реформатор // Независимая газета. – 11.01.2001.
7. Хенкин С. Ф. Гонсалес: путь к власти, испытание властью // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – № 7.

8. Черкасова Е.Г. Испания: переход к демократии и национальный вопрос // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 4. – С. 121-127.
9. Черкасова Е. Поворот во внешней политике Испании: амбиции и границы возможного // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 8. – С. 65-76.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Проаналізуйте співвідношення атлантизму та європеїзму у зовнішній політиці Іспанії.
2. Визначте роль Іспанії у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
3. Охарактеризуйте позицію Іспанії на проблему подальшого розширення ЄС.

СЕМІНАР № 7. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІТАЛІЇ

План

1. Завершення Другої світової війни та зовнішньополітичні позиції Італії.
2. Формування атлантичної зовнішньополітичної доктрини Італії.
3. Інтеграційні процеси в Європі та участь в них Італії.
4. Місце України у зовнішній політиці Італії

Література

Основна література:

1. Арбатова Н.К. Внешняя политика Италии. – М., 1984.
2. Барабанов О.Н. Италия после холодной войны: от “средней державы” к “миру протагонистов”. – М., 2002.
3. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
4. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
5. Ильинский М.М. Сильвио Берлускони – Премьер Италии: Ассоциация Юридический центр. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 585 с.
6. Италия = Italia. – М.: МО, 1991. – 191 с.
7. Италия. – М.: Мысль, 1983. – 413 с.
8. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
9. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.

Додаткова література:

1. Бадов А., Букалов А. Р. Проди // Эхо планеты. – 2006. – № 17. – С. 14-15.
2. Барабанов О.Н. Эволюция регионов Италии как акторов мировой политики // Полис. – 2005. – № 4. – С. 99-108.
3. Барабанов О.Н. Внешняя политика Италии на современном этапе // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 10. – С. 82-89.
4. Бронин Я.Г. Политика империалистических держав в районе Средиземного моря. – М., 1984. – 223 с.
5. Бундюков Ф. Кризис в Персидском заливе // Мировая экономика и международные отношения. – 1992. – № 5. – С. 139-141.
6. Внешняя политика капиталистических стран. – М., 1983. – 272 с.
7. Демчук П.О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції: навч. посібник. – К., 2004. – 252 с.
8. Левин И.Б. Выбор Италии // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 7. – С. 118-128.
9. Международные отношения в Западной Европе. – М., 1974. – 303 с.
10. Муромцева О. Италия: формирование концепции средиземноморской безопасности // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 8. – С. 91-97.
11. СССР – Италия: страницы истории (1917-1984). – М., 1985. – 293 с.
12. Трофимов В.А. Итальянский колониализм и неоколониализм. История и современность. – М., 1979.
13. Ушакова Н. Инвестиционная политика Италии в Северной Африке в конце XX – начале XXI века // Азия и Африка сегодня. – 2005. – № 8. – С. 33-38.
14. Югов Л. Италия: тревоги и надежды. Очерки внутренней и внешней политики. – М., 1979. – 131 с.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Розкрийте фактори, що спричинили домінування атлантизму у зовнішній політиці Італії.
2. Проаналізуйте ініціативи Італії щодо інтеграційних процесів у Європі.
3. Визначте позицію країни щодо подальшого розширення ЄС.

СЕМІНАР № 8. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ГРЕЦІЇ**План**

1. Наслідки Другої світової війни для Греції.
2. Кіпрська проблема та греко-турецьке протистояння.

3. Співвідношення американського та європейського напрямів у зовнішній політиці Греції.
4. Середземномор'я та Балкани як пріоритети зовнішньополітичної діяльності Греції.
5. Місце України у зовнішній політиці Греції.

Література

Основна література:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
2. Гудзенко Н. Республіка Македонія – Греція: затянутий спор сусідів // Компас. – 2005. – № 23. – С. 26-29.
3. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
4. Кальвкоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
5. Конопаський Є.А. Україна – Греція: глибокі корені дружніх зв'язків // Політика і час. – 2002. – № 9. – С. 38-45.
6. Латышев С. Приоритеты внешней политики Греции // Компас. – 2005. – № 23. – С. 22-25.
7. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.
8. Рытов А.Г. Внешняя политика Греции в эпоху глобальных перемен, 1990-2005. – М.: ИКАР, 2005. – 89 с.
9. Самохвалов В.О. Конфлікти – кроки до безодні. Греко-турецькі суперечності і фактор НАТО у відносинах двох країн // Політика і час. – 2001. – № 12. – С. 69-75.

Додаткова література:

1. Бронин Я.Г. Политика империалистических держав в районе Средиземного моря. – М., 1984. – 223 с.
2. Бусыгина И. Новая роль регионов в ЕС // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 12.
3. Ваисс М. Международные отношения после 1945 г. – М., 2005. – 332 с.
4. Латышев С. Внутриполитическая ситуация в Греции // Компас. – 2005. – № 25. – С. 64-67.
5. Панов Б.В. Непокойное Средиземноморье. – М.: МО, 1999. – 1989. – 77 с.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Проаналізуйте витоки кіпрської проблеми.

2. Що означає “концепція м’якої безпеки”, що її застосовує Греція по відношенню до країн Середземномор’я?
3. Проаналізуйте ініціативи Греції під час її головування в ЄС у 2003 р.
4. З’ясуйте позицію країни щодо близькосхідного врегулювання.
5. Які аспекти є для Греції першочерговими у розвитку відносин ЄС – АТР?
6. Проаналізуйте енергетичну складову російсько-грецьких відносин.

Семинар № 9. Зовнішня політика Португалії

План

1. Наслідки Другої світової війни для Португалії.
2. Еволюція американо-португальських відносин.
3. Інтеграційні процеси у Європі та позиція Португалії.
4. Місце України у зовнішній політиці Португалії.

Література

Основна література:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
3. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
4. Капланов Р.М. Португалия после Второй мировой войны. – М., 1992.
5. Писареу И.Г. Португалия: в поисках нового пути. – М., 1986.
6. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.
7. Ястржембский С.В. Португалия: трудные годы национального возрождения. – М., 1989.

Додаткова література:

1. Аасатуров С. Португалія і ЄС: інформаційна складова проблеми адаптації // Університет. – 2005. – № 5. – С. 32-45.
2. Астахова Е.В. Истоки и особенности португальского либерализма // Латинская Америка. – 1999. – № 11. – С. 87-100.
3. Бартиев А. Курс остается прежним (О политической ситуации в Португалии) // Новое время. – 1996. – № 7. – С. 25-26.
4. Белявский А.М. Страны Пиренейского полуострова и США после второй мировой войны. – М., 1965.
5. Волков В. Мариу Соареш: политический портрет президента Португалии // Правда. – 1991. – 26 января. – С. 5.

6. Рой С. Характерні особливості колоніальної політики Португалії в Анголі у 50-ті рр. – першій половині 70-х рр. XX ст. // Український історичний журнал. – 1988. – № 6. – С. 91-99.
7. Суханов В.И. “Революция гвоздик” в Португалии // Новая и новейшая история. – 1978. – № 4. – С. 113-124.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Проаналізуйте причини та процес здійснення “революції гвоздик”.
2. Оцініть позиції Португалії в ЄС.
3. З’ясуйте позицію країни на проблему подальшого розширення ЄС.

СЕМІНАР № 10. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН БЕНІЛЮКСУ

План

1. Національні інтереси країн Бенілюксу у біполярну та постбіполярну добу: порівняльний аналіз.
2. Інтеграційні процеси у Європі та місце в них країн регіону.
3. Україна у зовнішній політиці держав Бенілюксу.

Література

Основна література:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
2. Дейвіс Н. Європа: історія. – К., 2001. – 1463 с.
3. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
4. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
5. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.

Додаткова література:

1. Безопасность будущей Европы. – М., 1993.
2. Борко Ю.А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 463 с.
3. Ваисс М. Международные отношения после 1945г. – М., 2005. – 332 с.
4. Давыдов Ю.А. США – Западная Европа в меняющемся мире. – М., 1991. – 199 с.
5. Зарицкий Б.Е. Место действия – Западная Европа. – М., 1984. – 125 с.
6. Международные отношения в Западной Европе. – 1974. – 303 с.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Дослідити проблему: “Країни Бенілюксу у світових та європейських організаціях”.

**СЕМІНАР № 11. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА АЛЬПІЙСЬКИХ ДЕРЖАВ
(АВСТРІЇ, ШВЕЙЦАРІЇ ТА ЛІХТЕНШТЕЙНУ)****План**

1. Наслідки Другої світової війни для країн регіону. Формування засад зовнішньополітичної діяльності Австрії, Ліхтенштейну та Швейцарії.
2. Спільне та відмінне у національних інтересах Альпійських країн.
3. Україна у зовнішній політиці держав регіону.

Література***Основна література:***

1. Артемов А. Нейтралитет Австрии – дитя холодної війни. Но більшості населення он пока нравится // Независимая газета. – 2002. – 18 ноября.
2. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
3. Дейвіс Н. Європа: історія. – К., 2001. – 1463 с.
4. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
5. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
6. Малек М. Австрийская политика безопасности: нейтралитет или НАТО? // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 2. – С. 27-35.
7. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.

Додаткова література:

1. Борко Ю.А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 463 с.
2. Ганюшкин Б.В. Нейтралитет и неприсоединение. – М., 1965.
3. Дмитрієв А.І. Інститут постійного нейтралітету в міжнародному праві: Монографія. – К.: ТОВ “Юридична думка”, 2005. – 312 с.
4. Жиряков И.В. Австрия-СССР: итоги и перспективы сотрудничества. – М., 1985. – 173 с.
5. Западная Европа на пороге третьего тысячелетия: безопасность, политика, экономика. – М., 1995.

6. Политические партии Европы: стратегии и тактика в период между выборами. – М., 1999.
7. Полтавский М.А. История Австрии. – М., 1997.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Визначте фактори посилення позиції праворадикальної партії “Свободників” в Австрії. Дайте власну оцінку даній ситуації.
2. Проаналізуйте політику нейтралітету Швейцарії.
3. З’ясуйте особливості зовнішньої політики Ліхтенштейну.

СЕМІНАР № 12. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ

План

1. Еволюція національних інтересів країн регіону.
2. Особливості політики “активного нейтралітету” та посередництва.
3. Європейська політика країн Північної Європи.
4. Україна у зовнішній політиці держав регіону.

Література

Основна література:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
2. Дейвіс Н. Європа: історія. – К., 2001. – 1463 с.
3. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
4. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.
5. Клинте М. Очерк истории Финляндии. – М., 1990.
6. Пронь С.В. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.
7. Северная Европа: проблемы истории. Вып. 5 / Отв. ред. О.В. Чернышева; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2005. – 419 с.
8. Черствова О.В. Исландия: проблемы внешней политики. – М.: Международные отношения, 1983. – 160 с.
9. Юссило О. Политическая история Финляндии. – М., 1998.

Додаткова література:

1. Борко Ю.А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 463 с.
2. Западная Европа на пороге третьего тысячелетия: безопасность, политика, экономика. – М., 1995.

3. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. – К.: ВД “Професіонал”, 2004.
4. Политические партии Европы: стратегии и тактика в период между выборами. – М., 1999.
5. Эволюция политических институтов на Западе. – М., 1999.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Розкрийте зміст концепції “активного нейтралітету”.
2. Дослідіть позицію Ісландії щодо інтеграційних процесів у Західній Європі.
3. Проаналізуйте ініціативи Фінляндії під час її головування в ЄС у 2006 р.

СЕМІНАР № 13. ІТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

План

1. Історичні витоки паневропейського руху.
2. Реалізм та федералізм у процесі європейської інтеграції.
3. Інтеграційні процеси у Європі та позиція країн Західної Європи.

Література

Основна література:

1. Борко Ю.А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 463 с.
2. Борко Ю.А. Безопасность будущей Европы. – М: Наука, 1993. – 239 с.
3. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення: Навч. посібник. – К., 2001. – 448 с.
4. Міжнародні відносини і зовнішня політика (1945-1970-ті рр.): Підручник / За ред. В.А. Манжолі, М. Білоусова, Л. Гайдукова. – К., 1996. – 557 с.

Додаткова література:

1. Барановский В.Г. Западная Европа: военно-политическая интеграция. – М.: МО, 1988. – 194 с.
2. Барановский В.Г. Политическая интеграция в Западной Европе. – М., 1983. – 264 с.
3. Европейское оборонное сотрудничество. – М., 2004. – 71 с.
4. Западная Европа: политическая и военная интеграция. – М., 1984. – 272 с.
5. Мовчан М. Головні “мотори” європейської інтеграції // Політика і час. – 2003. – № 11. – С. 68-76.

6. Орлик В. По лінії “стара” – “нова” Європа // Політика і час. – 2004. – № 2. – С. 30-34.
7. Седляр Ю.О. Інтеграційні процеси в Європі у ХХ ст.: ідейні засади та механізми реалізації // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2007. – Вип. 12.
8. Храбан І. Куди прямує “локомотив” Європи // Політика і час. – 2004. – № 5. – С. 71-80.
9. Экономическая интеграция и социальное развитие в условиях капитализма: буржуазные теории и опыт Европейского сообщества. – М., 1984. – 256 с.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Проаналізуйте специфіку розвитку інтеграційних процесів у Західній Європі.
2. Виділіть позиції Великої Британії, Німеччини та Франції щодо принципів реалізації інтеграційних процесів у Європі.
3. Дослідіть роль політичного, соціально-економічного, культурного та демографічного чинників у процесі формування позиції провідних західноєвропейських держав на проблему розширення ЄС.
4. З'ясуйте вплив зовнішніх чинників на розвиток інтеграційних процесів у Західній Європі.

СЕМІНАР № 14. КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ І ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

План

1. Особливості тероризму у Європі та боротьба з ним.
2. Участь країн Західної Європи у переговорах з екологічної проблематики.
3. Внесок країн Західної Європи у боротьбу з глобальними проблемами людства.

Література

Основна література:

1. Барановский В.Г. Европейское сообщество в системе международных отношений. – М., 1986. – 319 с.
2. Барановский В.Г. Западная Европа: военно-политическая интеграция. – М.: МО, 1988. – 194 с.
3. Барановский В.Г. Политическая интеграция в Западной Европе. – М., 1983. – 264 с.

4. Борко Ю.А. Безопасность будущей Европы. – М: Наука, 1993. – 239 с.
5. Дейвис Н. Европа: история. – К.: 2001. – 1463 с.
6. Европейское оборонное сотрудничество. – М., 2004. – 71 с.
7. Западная Европа: политическая и военная интеграция. – М., 1984. – 272 с.
8. Западная Европа на пороге третьего тысячелетия: безопасность, политика, экономика. – М., 1995.
9. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення: навч. посібник. – К., 2001. – 448 с.
10. Эволюция политических институтов на Западе. – М., 1999.

Додаткова література

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.europa.eu.int> – Офіційний портал Європейського Союзу.
2. <http://www.eulaw.ru> – Право країн ЄС.
3. <http://edc.usu.ru> – Європейський документаційний центр.
4. <http://www.edc.spb.ru/home.html> – сайт містить інформацію з освітніх та екологічних програм ЄС.
5. <http://www.aes.org.ru> – Асоціація європейських досліджень.
6. <http://www.ierras.ru> – Інститут Європи РАН.
7. <http://www.europa.eu.int/geninfo/info> – вказівник сортування документів на європейських сайтах за тематичними розділами.
8. <http://www.publications.eu.int> – Центр офіційної документації ЄС.
9. <http://www.europol.eu.int> – Європол.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Підготуйте доповідь на тему: “Країни Західної Європи і глобальні виклики сучасності”.
2. Проаналізуйте витоки політичного насилля у західноєвропейських державах.

РЕЙТИНГОВА ШКАЛА

№ п/п	Вид контролю	Максимальна кількість балів	Термін виконання
1	Опитування на групових заняттях	20*	Протягом триместру
2	Підготовка реферативного дослідження та його захист	20	12-й тиждень
3	Тестування	10	11-й тиждень
4	Контрольна робота	10	13-й тиждень
5	Іспит	40	Іспитова сесія
	Разом	100	

* Максимальна оцінка за відповідь – 5 балів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Контрольна робота передбачає перевірку засвоєння студентами фактичного матеріалу курсу, його основних понять, українського фактору в сучасному світовому політичному процесі.

Опитування на групових заняттях – форма перевірки знань студентів протягом триместру. Вона передбачає перевірку вміння студентів самостійно опрацювати запропоновані теми та спрямована на виявлення рівня засвоєння студентами основних понять та фактів, що містить вивчений матеріал.

Підготовка реферативного дослідження – письмова робота обсягом до 20 друкованих сторінок. Структурна побудова: вступ (актуальність теми, завдання роботи), основна частина, що містить аналіз проблеми з обов'язковим використанням фактичного матеріалу та посиланнями на використану літературу, висновки та рекомендації для вирішення цієї проблеми, список літератури. Викладення матеріалу повинно мати логічний характер. Приклад посилань: Політологія міжнародних відносин. – К., 1997. – 123 с.; Бжезинський Зб. Вирішальна роль України на пострадянському просторі // Політика і час. – 1997. – № 9. – С. 23.

Тестування – форма контролю знань студентів, що передбачає перевірку, у першу чергу, категоріального апарату з курсу.

ПЕРЕЛІК ОРІЄНТОВНИХ ТЕМ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ РЕФЕРАТІВ

1. Основні геополітичні наслідки Другої світової війни для країн Західної Європи.
2. Західна Європа у зовнішньополітичних настановах США.
3. Західна Європа у зовнішньополітичних настановах СРСР.
4. Німецьке питання у міжнародних відносинах.
5. Проблема Австрії у повоєнних міжнародних відносинах.
6. Особливості формування національних інтересів Франції після Другої світової війни.
7. Франко-американські відносини періоду IV Республіки.
8. Франко-радянські відносини періоду IV Республіки.
9. Створення ФРН і НДР і позиція Франції.
10. Європейська політика Франції періоду IV Республіки.
11. Колоніальна політика Франції.
12. Війна Франції в Індокитаї.
13. Женевська конференція та втрата Францією Індокитаю.
14. Війна Франції в Алжирі (1954-1962 рр.)
15. Традиції голлізму у зовнішній політиці Франції.
16. Проблема національного відродження Франції у зовнішній політиці Ш. де Голля.
17. Середземноморська політика Франції Ж. Помпиду.
18. Політика європейської інтеграції як головний напрям зовнішньополітичного курсу Ж. Помпиду та В. Жискара д'Естена.
19. Ідея "взаємозалежного світу" як основа зовнішньополітичної концепції В. Жискара д'Естена.
20. Вплив міжнародної ситуації на формування та реалізацію зовнішньої політики Франції у 1974-1981 рр.
21. Відносини Франції з країнами "третього світу" у 1969-1981 рр.
22. Зовнішня політика Ф. Міттерана.
23. Фактори охолодження відносин між США і Францією у 1958-1969 рр.
24. Франко-радянські відносини у 1958-1969 рр.
25. Франко-американські відносини у 1969-1981 рр.
26. Еволюція франко-радянських взаємин у 1969-1981 рр.
27. Франко-німецькі відносини у контексті розвитку європейської інтеграції.
28. Ядерна політика Франції.
29. Особливості зовнішньої політики Ж. Ширака.
30. Європейська політика Франції Ж. Ширака.

31. Участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів.
32. Глобальний проект багатопольярного світу Ж. Ширака.
33. Особливості зовнішньої політики Н. Саркозі.
34. Середземноморська політика Н. Саркозі.
35. Розширення ЄС та позиція Франції.
36. Україна у системі національних інтересів Франції.
37. Зовнішньополітичний курс К. Аденауера.
38. Саарське питання у франко-західнонімецьких відносинах.
39. Доктрина Хальштейна.
40. Нова східна політика В. Брандта.
41. Еволюція європейської політики ФРН.
42. Еволюція радянсько-західнонімецьких відносин.
43. Еволюція американо-західнонімецьких відносин.
44. Формування зовнішньополітичних настанов об'єднаної Німеччини.
45. Німеччина як стрижень європейської безпеки та інтеграції.
46. Участь Німеччини у врегулюванні міжнародних конфліктів.
47. Зовнішня політика Г. Шрьодера.
48. Зовнішня політика А. Меркель.
49. Проблема розширення ЄС та позиція Німеччини.
50. Україна у зовнішній політиці Німеччини.
51. Зовнішньополітична ізоляція Іспанії після Другої світової війни.
52. Зовнішня політика Ф. Франко.
53. Іспано-американські відносини у франківський період.
54. Іспанська проблема в ООН.
55. Створення Іберійського блоку.
56. Співвідношення атлантизму та європеїзму у зовнішній політиці Іспанії.
57. Еволюція іспано-радянських відносин.
58. Еволюція іспано-американських відносин.
59. Середземноморська політика Іспанії.
60. Зовнішня політика А. Суареса.
61. Зовнішня політика Ф. Гонсалеса.
62. Європейський напрям у зовнішній політиці Іспанії.
63. Територіальні проблеми у зовнішній політиці Іспанії.
64. Зовнішня політика уряду Х.-М. Аснара.
65. Зовнішня політика уряду Х.-Л. Родригеса Сапатеро.
66. Участь Іспанії у близькосхідному врегулюванні.
67. Посилення європейського вектору у зовнішній політиці Іспанії у 2004-2008 рр.
68. Україна у зовнішній політиці Іспанії.
69. Завершення Другої світової війни і зовнішньополітичні позиції Італії.

70. Формування атлантичної зовнішньополітичної доктрини Італії.
71. Еволюція італо-радянських відносин.
72. Участь Італії у процесах європейської інтеграції.
73. Участь Італії у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
74. Україна у зовнішній політиці Італії.
75. Формування зовнішньополітичних постанов Великобританії після Другої світової війни.
76. Особливості зовнішньої політики Великобританії у 1945-1960 рр.
77. Англо-радянські відносини.
78. Еволюція національних інтересів Великобританії у 1970-1998 рр.
79. Еволюція національних інтересів Великобританії у 1998-2008 рр.
80. Європейська політика Великобританії.
81. Еволюція англо-американських відносин.
82. Особливості зовнішньополітичної стратегії Великобританії кабінету М. Тетчер.
83. Зовнішня політика Дж. Мейджора.
84. Зовнішня політика Т. Блера.
85. Зовнішня політика Г. Брауна.
86. Участь Великобританії у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
87. Проблема розширення ЄС та позиція Великобританії.
88. Відносини Великобританії з країнами “третього світу”.
89. Україна у зовнішній політиці Великобританії.
90. Головні засади зовнішньополітичного курсу Ірландії.
91. Особливості зовнішньої політики Португалії.
92. Україна у зовнішній політиці Португалії.
93. Еволюція зовнішньополітичного курсу Австрії.
94. Україна у зовнішній політиці Австрії.
95. Особливості зовнішньої політики країн Бенілюксу.
96. Нейтралітет як основа зовнішньої політики Швейцарії.
97. Зовнішня політика Греції.
98. Зовнішня політика Ліхтенштейну.
99. Зовнішня політика країн Північної Європи.
100. Інтеграційні процеси у Західній Європі.
101. Федералістський рух у Західній Європі.
102. Особливості європейської інтеграції у 60-70-тих роках ХХ ст.
103. Спільна європейська політика у галузі безпеки та оборони: етапи становлення та перспективи розвитку.
104. Роль країн Західної Європи у сучасній світовій політиці.
105. Відносини України з провідними державами Західної Європи: проблеми та перспективи.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Західна Європа: географічні, історичні, культурні та політичні параметри.
2. Основні геополітичні наслідки Другої світової війни для країн Західної Європи.
3. Західна Європа у зовнішньополітичних настановах США.
4. Західна Європа у зовнішньополітичних настановах СРСР.
5. Німецьке питання у повоєнних міжнародних відносинах.
6. Проблема Австрії у повоєнних міжнародних відносинах.
7. Особливості формування національних інтересів Франції після Другої світової війни.
8. Франко-американські відносини періоду IV Республіки.
9. Франко-радянські відносини періоду IV Республіки.
10. Європейська політика Франції періоду IV Республіки.
11. Колоніальна політика Франції.
12. Традиції голлізму у зовнішній політиці Франції.
13. Проблема національного відродження Франції у зовнішній політиці Ш. де Голля.
14. Зовнішня політика Ж. Помпіду.
15. Політика європейської інтеграції як головний напрям зовнішньополітичного курсу Ж. Помпіду та В. Жискара д'Естена.
16. Зовнішньополітичний курс В. Жискара д'Естена.
17. Зовнішня політика Ф. Міттерана.
18. Фактори охолодження відносин між США і Францією у 1958-1969 рр.
19. Франко-радянські відносини у 1958-1991 рр.
20. Еволюція франко-американських взаємин у 1958-1991 рр.
21. Франко-німецьке співробітництво у контексті розвитку європейської інтеграції.
22. Ядерна політика Франції.
23. Особливості зовнішньої політики Ж. Ширака.
24. Європейська політика Франції Ж. Ширака.
25. Глобальний проект багатополярного світу Ж. Ширака.
26. Головні засади зовнішньополітичного курсу Н. Саркозі.
27. Розширення ЄС та позиція Франції.
28. Відносини Франції з країнами "третього світу".
29. Участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
30. Зовнішньополітичний курс К. Аденауера.
31. Саарське питання у франко-західнонімецьких відносинах.
32. Доктрина Хальштейна.

33. Нова східна політика В. Брандта.
34. Еволюція європейської політики ФРН у біполярну добу.
35. Еволюція радянсько-західнонімецьких відносин.
36. Еволюція американо-західнонімецьких відносин.
37. Формування зовнішньополітичних настанов об'єднаної Німеччини.
38. Зовнішня політика Г. Коля.
39. Зовнішня політика Г. Шрьодера.
40. Зовнішня політика А. Меркель.
41. Німеччина як стрижень європейської безпеки та інтеграції.
42. Проблема розширення ЄС та позиція Німеччини.
43. Відносини Німеччини з країнами "третього світу".
44. Участь Німеччини у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
45. Зовнішньополітична ізоляція Іспанії періоду Ф. Франко.
46. Зовнішня політика А. Суареса.
47. Зовнішня політика Ф. Гонсалеса.
48. Зовнішня політика уряду Х.-М. Аснара.
49. Зовнішня політика уряду Х.-Л. Родрігеса Сапатеро.
50. Еволюція іспано-радянських відносин.
51. Еволюція іспано-американських відносин.
52. Участь Іспанії у близькосхідному врегулюванні.
53. Відносини Іспанії з країнами Латинської Америки.
54. Співвідношення атлантизму та європеїзму у зовнішній політиці Іспанії.
55. Середземноморська політика Іспанії.
56. Посилення європейського вектору у зовнішній політиці Іспанії у 2004-2007 рр.
57. Територіальні проблеми у зовнішній політиці Іспанії.
58. Завершення Другої світової війни і зовнішньополітичні позиції Італії.
59. Формування атлантичної зовнішньополітичної доктрини Італії.
60. Еволюція італо-радянських відносин.
61. Участь Італії у процесах європейської інтеграції.
62. Середземноморський напрям у зовнішній політиці Італії.
63. Зовнішньополітичний курс С. Берлусконі та Р. Проді: порівняльний аналіз.
64. Участь Італії у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
65. Формування національних інтересів Великобританії та Ірландії після Другої світової війни.
66. Засади зовнішньополітичного курсу Великобританії у повоєнний період.

67. Європейська політика Великобританії у біполярну добу.
68. Еволюція англо-американських відносин у біполярну добу.
69. Особливості зовнішньополітичної стратегії Великобританії кабінету М. Тетчер.
70. Зовнішня політика Дж. Мейджора.
71. Зовнішня політика Т. Блера.
72. Головні засади зовнішньополітичного курсу Г. Брауна.
73. Участь Великобританії у врегулюванні міжнародних конфліктів сучасності.
74. Проблема розширення ЄС та позиція Великобританії.
75. Відносини Великобританії з країнами “третього світу”.
76. Головні засади зовнішньополітичного курсу Ірландії.
77. Зовнішня політика Португалії.
78. Зовнішня політика Греції.
79. Еволюція зовнішньополітичного курсу Австрії.
80. Зовнішня політика Швейцарії та Ліхтенштейну.
81. Зовнішня політика країн Бенілюксу: спільне та відмінне.
82. Зовнішня політика країн Північної Європи.
83. Інтеграційні процеси у Західній Європі: ідейні засади та механізми реалізації.
84. Спільна європейська політика у галузі безпеки та оборони: етапи становлення та перспективи розвитку.
85. Тенденції інтеграції та регіоналізації європейського геополітичного простору: історія та сучасність.
86. Європейська цивілізація на рубежі тисячоліть: діалектика розвитку та протиріч.
87. Роль країн Західної Європи у сучасній світовій політиці.
88. Країни Західної Європи і глобальні виклики сучасності.
89. Країни Західної Європи і Україна: цивілізаційна та геополітична складова відносин.
90. Двосторонні відносини України з провідними державами Західної Європи: проблеми та перспективи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арбатова Н.К. Внешняя политика Италии. – М., 1984.
2. Арзаканян М.Ц. История Франции: учебник для вузов / М.Ц. Арзаканян, А.В. Ревякин, П.Ю. Уваров. – М.: Дрофа, 2005. – 475 с.: ил. – (Высшее образование).
3. Арзаканян М.Ц. Политическая история Франции XX века. – М., 2003.
4. Арзаканян М.Ц. Ш. де Голль и голлисты. – М., 1990.
5. Барабанов О.Н. Италия после холодной войны: от “средней державы” к “миру протагонистов”. – М.: МГИМО(У) МИД РФ: РОССПЭН, 2002. – 160 с.
6. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн. – ВЦ “Академія”, 2005.
7. Власов С.Н. Европейская безопасность: в контексте германских интересов. – К.: Наукова думка, 1991. – 198 с.
8. Всесвітня історія: Навч. посібн. / Б.М. Гончар, М.Ю. Козицький, В.М. Мордвінцев, А.Г. Слюсаренко. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 565 с. – (Вища освіта XXI століття).
9. Все страны мира: энциклопедический справочник. – М., 2002.
10. Гаджиев К.С. Геополитика. – М.: Международные отношения, 1997.
11. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. – М.: Логос, 1998. – 416 с.
12. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). – К.: Либідь, 2004.
13. Георгиев Э.Г. Африканская политика Франции. – М.: МО., 1988. – 269 с.
14. Дейвіс Н. Європа: історія. – К., 2001. – 1463 с.
15. Дмитрієв А.І. Інститут постійного нейтралітету в міжнародному праві: Монографія. – К.: ТОВ “Юридична думка”, 2005. – 312 с.
16. Жискар д’Эстен Валери Власть и жизнь. – М.: МО, 1990. – 318 с.
17. История Европы. – Минск, 1996. – 384 с.
18. Италия = Italia. – М.: МО, 1991. – 191 с.
19. Италия. – М.: Мысль, 1983. – 413 с.
20. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки. – Вінниця, 2003.
21. Кальвокоросси П. Мировая политика после 1945 г.: в 2 кн. – М.: МО, 2000.

22. Капланов Р.М. Португалия после Второй мировой войны. – М., 1992.
23. Клинте М. Очерк истории Финляндии. – М., 1990.
24. Конституции государств ЕС / Под ред. Л.А. Окунькова. – М., 1997. – 816 с.
25. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення: навч. посібник. – К., 2001. – 448 с.
26. Кривonos Р.А. Німеччина у структурі європейської співпраці: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”. – 2004. – 166 с.
27. Крушинський В.Ю. Британська Європа чи європейська Британія. Великобританія в європейських інтеграційних процесах. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 214 с.
28. Мадіссон В., Шахов В. Сучасна українська геополітика: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 208 с.
29. Манжолa В.А. Ядерное оружие Франции и вопросы европейской безопасности. – К., 1989. – 165 с.
30. Міжнародні відносини і зовнішня політика (1945-1970-ті рр.): підручник / За ред. В.А. Манжолi, М. Білоусова, Л. Гайдукова. – К., 1996. – 557 с.
31. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 роки) / За ред. Л.Ф. Гайдукова, В.Г. Кременя, Л.В. Губерського та ін. – К.: Либідь, 2000.
32. Неприцький О.А. Великобританія та європейська інтеграція (90-ті рр. ХХ ст.). – Автореф. дис... к. і. н.: 07.00.02. – Харків, 2003. – 20 с.
33. Новейшая история стран Европы и Америки ХХ в. – М., 2001.
34. Обичкина Е.О. Франция в поисках внешнеполитических ориентиров в постбиполярном мире: Монография / МГИМО(У) МИД России. – М.: МГИМО, 2004. – 487 с.
35. Павлов Н.В. Внешняя политика ФРГ в постбиполярном мире / Ин-т мировой экономики и междунар. отношений РАН. – М.: Наука, 2005. – 410 с.
36. Павлов Н.В. Внешняя политика ФРГ от Аденауэра до Шредера. – М.: Московские учебники – СиДиПресс, 2005. – 605 с.
37. Пархалина Т.Г. Франция и Средиземноморье. – М.: Наука, 1987. – 188 с.
38. Патрушев А.М. Германия в ХХ веке. – М., 2004. – 432 с.
39. Патрушев А.М. Германская история. – М., 2003. – 253 с.
40. Писареу И.Г. Португалия: в поисках нового пути. – М., 1986.
41. Пик С.М. США – Великобританія: особливості відносин. – К.: Знання, 2006. – 284 с.
42. По Великій Британії. – К., 2004. – 222 с.

43. Прохоренко И.Л. Национальный интерес во внешней политике государства: опыт современной Испании. – М., 1995.
44. Пряхин Д. Внешняя политика Испании. – М., 1968.
45. Стрежнева М.В. Великобритания и Западная Европа: политические аспекты. – М.: Наука, 1998.
46. Тюлин И.Г. Внешнеполитическая мысль современной Франции. – М.: МО, 1988. – 182 с.
47. Фишер В. Европа: экономика, общество и государство (1914-1980). – М., 1999. – 366 с.
48. Хенкин С. Испания после диктатуры. – М., 1993. – 199 с.
49. Черемных Г.В. Место и роль Германии в европейском интеграционном процессе. – М.: Научная книга, 2002. – 127 с.
50. Шилов В.С. Внешняя политика и партии во Франции (1969-1981). – М., 1994. – 382 с.
51. Юссило О. Политическая история Финляндии. – М., 1998.
52. Ястржембский С.В. Португалия: трудные годы национального возрождения. – М., 1989.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

53. Аасатуров С. Португалия і ЄС: інформаційна складова проблеми адаптації // Університет. – 2005. – № 5. – С. 32-45.
54. Адарчев О. Европейская армия: пути строительства // Зарубежное военное обозрение. – 1998. – № 2. – С. 2-3.
55. Азимов А. Распутье ОБСЕ // Международная жизнь. – 2005. – №2. – С. 58-71.
56. Алексеев Р.Ф. СССР – ФРГ: прошлое и настоящее. – М., 1980. – 280 с.
57. Ананьева Е. Реконструкция Запада / Е. Ананьева // Международная жизнь. – 2005. – № 3-4. – С. 18-31.
58. Андреева Т.Н. Англо-французское сотрудничество в политических интеграционных процессах Западной Европы (1980-1990 гг.) / Т.Н. Андреева. – М.: Компания Спутник+, 2005. – 185 с.
59. Андреева Т. Безопасность Западной Европы и независимые ядерные силы Великобритании и Франции // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 1. – С. 51-61.
60. Анисеева Н. Испания в конце XX – начале XXI века // Новая и новейшая история. – 2006. – № 2. – С. 71-85.
61. Арзаканян М.Ц. Первый визит де Голя в Москву: [к истории советско-французских отношений] // Международная жизнь. – 1995. – № 11/12. – С. 98-103.

62. Артемов А. Нейтралитет Австрии – дитя холодной войны. Но большинству населения он пока нравится // Независимая газета. – 2002. – 18 ноября.
63. Артюшин О., Латышев С. Кто завоюет Рейхстаг? // Эхо планеты. – 2005. – № 34-35. – С. 16-17.
64. Астахова Е.В. Истоки и особенности португальского либерализма // Латинская Америка. – 1999. – № 11. – С. 87-100.
65. Бадов А., Букалов А., Проди Р. Эхо планеты. – 2006. – № 17. – С. 14-15.
66. Базив Д. Геополитическая стратегия Украины. – К., 2000.
67. Барабанов О.Н. Эволюция регионов Италии как акторов мировой политики // Полис. – 2005. – № 4. – С. 99-108.
68. Барабанов О.Н. Внешняя политика Италии на современном этапе // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 10. – С. 82-89.
69. Барановский В.Г. Европейское сообщество в системе международных отношений. – М., 1986. – 319 с.
70. Барановский В.Г. Западная Европа: военно-политическая интеграция. – М.: МО, 1988. – 194 с.
71. Барановский В.Г. Политическая интеграция в Западной Европе. – М., 1983. – 264 с.
72. Баргиев А. Курс остается прежним (О политической ситуации в Португалии) // Новое время. – 1996. – № 7. – С. 25-26.
73. Бейлс А. Дис К. Европейская безопасность после 11 сентября 2001 г. // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 6 – С.82-87.
74. Безопасность будущей Европы. – М., 1993.
75. Белявский А.М. Страны Пиренейского полуострова и США после Второй мировой войны. – М., 1965.
76. Бесараб С. Фінансово-промислова ітеграція: зарубіжний досвід та уроки для України // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 133-144.
77. Бирюков М.М. Европейская интеграция: международно-правовой подход / Дипломат. акад. МИД России. – М.: Научная книга, 2004. – 206 с.
78. Блїй Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти. – К., 2004.
79. Блэр все же решил уйти // Эхо планеты. – 2006. – № 20-21. – С. 13.
80. Бордачев Т. Призрак свободы // Россия в глобальной политике. – 2005. – Т. 3. – № 3. – С. 8-15.
81. Борко Ю.А. От европейской идеи – к единой Европе. – М., 2003. – 463 с.
82. Борко Ю.А. Безопасность будущей Европы. – М: Наука, 1993. – 239 с.

83. Бронин Я.Г. Политика империалистических держав в районе Средиземного моря. – М., 1984. – 223 с.
84. Бундевик К.М. Альтруизм как национальный интерес // Россия в глобальной политике. – 2005. – Т. 3. – № 3. – С. 16-25.
85. Бундюков Ф. Кризис в Персидском заливе // Мировая экономика и международные отношения. – 1992. – № 5. – С. 139-141.
86. Буркашов И. Великобритания и евро // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 9. – С. 70-75.
87. Бусыгина И. Новая роль регионов в ЕС // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 12.
88. Ваисс М. Международные отношения после 1945 г. – М., 2005. – 332 с.
89. Василевський С. Загальноєвропейський інтеграційний процес і сучасна геостратегія України // Людина і політика. – 2000. – № 5.
90. Василенко С. Українська геополітика // Віче. – 2000. – № 9.
91. Внешняя политика капиталистических стран. – М., 1983. – 272 с.
92. Волков В. Мариу Соареш: политический портрет президента Португалии // Правда. – 1991. – 26 января. – С. 5
93. Волхонский Б. Великая французская контрреволюция // Коммерсантъ-Власть. – 2005. – № 22. – С. 72-74.
94. Вяткин К.С. Германия – Россия – Украина: особенности межгосударственного взаимодействия на современном этапе / К.С. Вяткин; Ин-т Европы РАН. – М., 2002. – 44 с. – (Доклады Института Европы; № 110).
95. Ганюшкин Б.В. Нейтралитет и неприсоединение. – М., 1965.
96. Гриневский О.А. Золотое правило дипломатии // Международная жизнь. – 1995. – № 8. – С. 80-86.
97. Громько А. Великобритания: после захода солнца // Россия в глобальной политике. – 2005. – № 6. – С. 10-23.
98. Громько А.А. Мал золотник, да дорог: (малые партии современной Британии) // Современная Европа. – 2005. – № 2. – С. 86-102.
99. Грубов В., Свиначенко В. Більше демократії – більше зброї? Военна політика Великої Британії у глобальному вимірі // Політика і час. – 2006. – № 1. – С. 17-23.
100. Гутник В. Европейский Экономический и валютный союз: предварительные итоги и перспективы развития // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 5. – С. 3-15.
101. Давыдов Ю.А. США – Западная Европа в меняющемся мире. – М., 1991. – 199 с.
102. Данилевич И. Автономизация Испании // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 6. – С. 79-91.

103. Деев И. Герхард Шредер идет ва-банк // Эхо планеты. – 2005. – № 23. – С. 16-17.
104. Демчук П.О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції: навч. посібник. – К., 2004. – 252 с.
105. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник. – Львів: Вид. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002.
106. Еволюція європейської політики Франції 90-х років ХХ ст. у контексті її участі в діяльності Європейського Союзу // Вісник. Історія. Випуск 50. – Київ: ВЦ “Київський університет”, 1999. – С. 58-63.
107. Европейское оборонное сотрудничество. – М., 2004. – 71 с.
108. Егоров И.А. Европа на пути в третье тысячелетие // МЭиМО. – 1990. – № 7. – С. 58-72.
109. Елистратова В.В. К вопросу об объединении современной Германии // Право и политика. – 2005. – № 5. – С. 42-48.
110. Європейська безпека на платформі НАТО: принципи та вимоги // Віче. – 2003. – № 1. – С. 38-44.
111. Європейський нейтралітет і невизначеність України / Під ред. Ю. Бараша, О. Їжака, Г. Мернікова. – Дніпропетровськ: ДФ НІСД, 2002.
112. Жиряков И.В. Австрия – СССР: итоги и перспективы сотрудничества. – М., 1985. – 173 с.
113. Зазнаев О.И. Политическая система Великобритании. Институциональные основы: Учебное пособие / О.И. Зазнаев; Лювенский католический ун-т; Казанский гос. ун-т. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 2004. – 100 с.
114. Зайцев Б., Федяшин А. Ольстер: массаж или исцеление // Эхо планеты. – 1998. – № 17. – С. 6-9.
115. Западная Европа: политическая и военная интеграция. – М., 1984. – 272 с.
116. Западная Европа на пороге третьего тысячелетия: безопасность, политика, экономика. – М., 1995.
117. Зарицкий Б.Е. Место действия – Западная Европа. – М., 1984. – 125 с.
118. Захаров В.О. Формирование общеевропейского экономического пространства в условиях глобализации: проблемы и перспективы. – М.: Научная книга, 2004. – 196 с.
119. Зуева К. Внешняя политика Франции в эпоху “неоголлизма” // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 1. – С. 70-79.
120. Ильинский М.М. Сильвио Берлускони – Премьер Италии: Ассоциация Юридический центр. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 585 с.

121. Иорданская Э. Расширение ЕС на Восток: позиция Германии // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 2.
122. Испания // Международная жизнь. – 1997. – № 2 (весь номер).
123. Ковалёв А.А. Франция на перепутьях мировой политики. – М., 1983. – 171 с.
124. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: учебное пособие. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 479 с.
125. Конинская Г.Н. Франсуа Миттеран – цельный человек // Новая и новейшая история. – 2000. – № 4.
126. Копиленко М.Л. Українсько-німецькі відносини: здобутки, проблеми, перспективи. – К., 1996.
127. Косс М. Межпартийная конкуренция и федерализм в Германии // Власть. – 2005. – № 1. – С. 45-49.
128. Красильников А.Н. Внешняя политика Англии и лейбористская партия (1951-1964 гг.). – М., 1968. – 435 с.
129. Кривonos Р.А. Німеччина як гарант міжнародного миру і безпеки // УНІАН-Світ // 1994. – 13-19 січня. – № 3 (86). – С. 6-7.
130. Кривonos Р.А., Овсій І.О. Українсько-німецькі відносини у 90-х рр. ХХ ст. // Людина і політика. – К. – 1999. – № 4. – С. 3-10.
131. Кудряченко А.І. Глобальні трансформації і проблеми безпеки в європейському регіоні. – К., 1998. – 380 с.
132. Кудряченко А.І. Європейська політика ФРН (1970-1991 рр.) – К.: Наукова думка, 1996.
133. Кудряченко А.І. Німеччина після виборів. Червоно-зелений – кольори балансу // Віче. – 2002. – № 12.
134. Кудряченко А. Нові політичні виміри поступу Німеччини // Людина і політика. – 2002. – № 6. – С. 59-70.
135. Кудряченко А. Нові політичні виміри розвитку ФРН // Трибуна. – 2002. – № 9-10. – С. 28-31.
136. Кудряченко А.І. Об'єднана Німеччина і нові геополітичні виміри // Віче. – 2003. – № 8. – С. 6-14.
137. Кузнецова Е. Атлантическое примирение / Е. Кузнецова // Международная жизнь. – 2005. – № 3-4. – С. 42-50.
138. Левин И. Италия в поисках национальной идентичности // Космополис: Альманах. – 2004/2005 зима. – № 4. – С. 93-113.
139. Левин И.Б. Выбор Италии // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 7. – С. 118-128.
140. Ленер Д. Эффект Сильвио Берлускони. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 126 с.
141. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. – К.: ВД “Професіонал”, 2004.

142. Лозовицький О.С. Аура Ж. Ширака // Людина і політика. – 2000. – № 6. – С. 37-43.
143. Лозовицький О.С. Військова реформа у Франції як найголовніша похідна розвитку загальноєвропейської системи безпеки // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 35-38.
144. Лозовицький О.С. Голлізм – державотворча ідеологія V республіки Франції // Історія України. – 2002. – № 40-41.
145. Лозовицький О.С. Еволюція ядерної політики і стратегії Франції // Людина і політика. – 1999. – № 2. – С. 26-33.
146. Лозовицький О.С. Жак Ширак // Історія України. – 2000. – № 14. – С. 11-12.
147. Лозовицький О.С. Моноліт Південних морів // Політика і час. – 1998. – № 6. – С. 47-52.
148. Лозовицький О.С. Французький державно-політичний націоналізм як ідеологія світової держави в умовах соціальної трансформації та кризових явищ // Людина і політика. – 2004. – № 2. – С. 41-54.
149. Лозовицький О.С. Що являє собою французький іноземний легіон? // Історія України. – 1999. – № 37.
150. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб. – К.: Либідь, 1997.
151. Макарчев В. Франція наносит удар по единству [отказ одобрить конституцию Европы] // Эхо планеты. – 2005. – № 23 (июнь). – С. 14-15.
152. Малек М. Австрийская политика безопасности: нейтралитет или НАТО? // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 2. – С. 27-35.
153. Манфред И.А. Париж-Бонн. Франко-западногерманские отношения во внешней политике V республики. – М., 1970. – 188 с.
154. Манькин А.С. Новая и Новейшая история стран Западной Европы и Америки / А.С. Манькин. – М.: ЭКСМО: Филол. о-во “Слово”, 2004. – 607 с.
155. Мартинов А. Німецько-американські відносини у контексті перспективи становлення нової системи міжнародного світопорядку // Нова політика. – 2004. – № 1. – С. 3-11.
156. Международные отношения в Западной Европе. – М., 1974. – 303 с.
157. Мітрофанова О. “Особлива позиція” Парижа // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць / Гол. ред. Л.О. Лещенко. – Вип. 9. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2000. – С. 20-24.
158. Мітрофанова О. Парадокси євроатлантичної безпеки: відмінності французького та американського підходів // Людина і політика. – 2001. – № 3. – С. 58-67.

159. Мітрофанова О. Паризький вимір євроатлантизму // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць / Відп. ред. Є.С. Камінський. – Вип. 8. – К.: ІСЕМВ НАН України, 1999. – С. 37-40.
160. Мітрофанова О. Франція в контексті східноєвропейської безпеки (Україна, Росія, Польща) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 10. Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 189-202.
161. Мітрофанова О. Французький підхід до українського і польського чинників в європейському стратегічному просторі // Людина і політика. – 2001. – № 1. – С. 69-74.
162. Мітрофанова О. Франція як своєрідний “двигун” спільної зовнішньої політики та політики безпеки Євросоюзу // Розвиток та розширення Європейського Союзу під час головування Франції. Перспективи для України. Матеріали зустрічі експертів. – К.: Атлантична Рада України, 2000. – С. 50-52.
163. Михеев В.С. Кеннеди, де Голль и Россия // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 2. – С. 50-59.
164. Михеев В.С. США, Франция и европейская безопасность (1958-1992). – М., 1993. – 174 с.
165. Мовчан М. Головні “мотори” європейської інтеграції // Політика і час. – 2003. – № 11. – С. 68-76.
166. Могилевська В. Проблеми міжнародної та європейської безпеки на порозі ХХІ ст. – К., 1999. – 340 с.
167. Модров Г. Я был за поэтапное сближение двух немецких государств // Международная жизнь. – 1999. – № 11. – С. 29-35.
168. Морозов Н. Жак Ширак. Болезнь и политика // Эхо планеты. – 2005. – № 38 (сентябрь). – С. 22-23.
169. Мочалов Л. О формировании идейно-политической доктрины “нового лейборизма” в Великобритании // Вестник МГУ. Серия 12. Политические науки. – 2001. – № 1. – С. 65-72.
170. Муромцева О. Италия: формирование концепции средиземноморской безопасности // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 8. – С. 91-97.
171. Нарочницкая Е.А. Франция в блоковой системе Европы, 1960-1980-е гг. – М., 1993. – С. 138-139.
172. Новик Ф.И. Установление дипломатических отношений между СССР и ФРГ // Отечественная история. – 1995. – № 6. – С. 106-119.
173. Новиков Я. Терроризм в Северной Ирландии: история и современность // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – № 6. – С. 214-229.

174. Носов М.Г. Зачем Европе собственная армия? // Современная Европа. – 2005. – № 1. – С. 82–95.
175. Обичкина Е. Голлистская традиция в современной французской дипломатии // Новая и новейшая история. – 2004. – № 6.
176. Обичкина Е. Франция: величие превыше всего // Россия в глобальной политике. – 2005. – № 6. – С. 24-38.
177. Обичкина Е. Франция – США: две модели мира // США: экономика, политика, культура. – 2004. – № 7. – С. 23-39.
178. Орлик В. Хто господарює у “європейському домі”? Вплив франко-німецьких ініціатив на процес євроінтеграції // Політика і час. – 2004. – № 7-8. – С. 123-128.
179. Орлова М. Модернизация и мирный процесс в Северной Ирландии // Полис. – 1998. – № 2. – С. 172-182.
180. Орлова М. Политический экстремизм и терроризм в Ирландии в период Ольстерского кризиса (конец 80-х – 90-е гг.) // Актуальные проблемы Европы. – 1997. – № 4.
181. Павленко Ю. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства. – К.: Либідь, 1999.
182. Павлов Н. Внешняя политика Берлинской республики: новый “германский путь”? // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 2. – С. 63-76.
183. Павлов Н. Германия: quo vadis? // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 3. – С. 31-40.
184. Павлов Н. Германия: между Бонном и Берлином // Международная жизнь. – 2004. – № 3. – С. 87-98.
185. Павлов Н. Нормальная “ненормальная” Германия // Международная жизнь. – 2005. – № 11. – С. 15.
186. Павловская А.В. Англия и англичане. – М.: Изд-во МГУ: Памятники исторической мысли, 2005. – 269 с.
187. Панов Б.В. Неспokoйное Средиземноморье. – М.: МО, 1999. – 77 с.
188. Перегудов С. Великобритания: политические циклы и эрозия двухпартийности // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 3. – С. 23-30.
189. Петелин Б.В. К. Аденауер: патриарх германской политики // Новая и новейшая история. – 2006. – № 3. – С. 142-170.
190. Підлуцький О. Як Велика Британія потяг європейської інтеграції наздоганяла // Євроюлетень. – 2004. – Травень-червень. – С. 16-17.
191. Пик С.М. “Особливі відносини” США та Великобританії: сутність еволюція, сучасний стан. – Автореф. дис... к. політ. н.: 23.00.04. – Львів, 2004. – 20 с.

192. Погорельская С. Внутривосточные аспекты новой германской внешней политики // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – С. 91-100.
193. Погорельская С.В. Йошка Фишер: политический портрет / С.В. Погорельская; ИНИОН РАН. – М., 2003. – 106 с.
194. Позиція Франції з проблеми розширення Європейського Союзу на Схід // Вісник. Історія. Випуск 42. – Київ: ВЦ “Київський університет”, 1999. – С. 64-68.
195. Политические партии Европы: стратегии и тактика в период между выборами. – М., 1999.
196. Полтавский М.А. История Австрии. – М., 1997.
197. Полякова Е. Северная Ирландия: конфессиональный конфликт и политика // Культурология. – 1999. – № 2. – С. 176-178.
198. Пономарев М.В. История стран Европы и Америки в новейшее время: в вопросах и ответах / М.В. Пономарев. – М.: Проспект, 2006. – 240 с.
199. Пронь С.В., Шевельов В.М. Новітня історія країн Європи та Америки. – Миколаїв, 1996. – 256 с.
200. Прусаков Ю.М. Нейтралитет в современном международном праве. – М., 1972.
201. Рассел Б. История западной философии. – М., 1993. – Ч. 1-2.
202. Рой Є. Характерні особливості колоніальної політики Португалії в Анголі у 50-ті рр. – першій половині 70-х рр. ХХ ст. // Український історичний журнал. – 1988. – № 6. – С. 91-99.
203. Романов С. Германия в Балтийском регионе // Международная жизнь. – 2000. – № 7. – С. 74-80.
204. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. – Львів, 2004. – 392 с.
205. Рубинский Ю.И. Национальная идея в политической культуре Франции: Ин-т Европы РАН. – М.: ОГНИ, 2004. – 61 с.
206. Рытов А.Г. Внешняя политика Греции в эпоху глобальных перемен, 1990-2005. – М.: ИКАР, 2005. – 89 с.
207. Саидов Ф. Об активизации Европейским союзом оборонной политики // Зарубежное военное обозрение. – 2004. – № 6.
208. Северная Европа: проблемы истории. Вып. 5 / Отв. ред. О.В. Чернышева; Ин-т всеобщей истории РАН. – М.: Наука, 2005. – 419 с.
209. Седляр Ю.О. Спільна європейська політика у галузі безпеки та оборони: етапи становлення та перспективи розвитку // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 276-286.

210. Седляр Ю.О. Інтеграційні процеси в Європі у ХХ ст.: ідейні засади та механізми реалізації // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2007. – Вип. 12.
211. Семенюк О. У відповідь на “м’які загрози”. Спільна політика у сфері безпеки та оборони – майбутнє європейської безпеки? // Політика і час. – 2004. – № 2.
212. Сенченко И.А. Государство, право, история и культура Великобритании и США: конспект лекцій. – М., 2005. – 256 с.
213. Сергеев Р.А. Как был достигнут прорыв в австрийском вопросе Интернет-ресурс // <http://www.ieras.ru/journal/14.2000/11.html>.
214. Смышчев И. Соседи по Рейну: вчера и сегодня. – М.: МО, 1988. – 182 с.
215. Смирнов В.П. Франция в ХХ веке. – М., 2001.
216. Смирнов В.П. Франция на исходе ХХ века // Новая и новейшая история. – 2000. – № 2. – С. 49-69.
217. Современные международные отношения: учебник / Под ред. А.В. Торкунова. – М., 2000.
218. Соколов А.Б. Британская историография в ХХ веке // Вопросы истории. – 2003. – № 2. – С. 149-154.
219. СССР – Италия: страницы истории (1917-1984). – М., 1985. – 293 с.
220. Старостина Е., Черкасова Е. Латиноамериканская политика Испании // Мировая экономика и международные отношения. – 1988. – № 3. – С. 107-115.
221. Створення європейської системи оборони як військово-політичний пріоритет Франції // Вісник. Історія. Випуск 40. – Київ: ВЦ “Київський університет”, 1998. – С. 55-58.
222. Степанов В.А. Німецький бундестаг та зовнішня політика // Політика і час. – 2004. – № 7-8. – С. 71-83.
223. Страны мира. Информац.-аналитический справочник ЦРУ. – Екатеринбург: У-Фактория, 2001. – 672 с.
224. Стрежнева М.В. Особенности институционального развития ЕС // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 3. – С. 16-23.
225. Султыгов А.Х. Этнополитический конфликт в северной Ирландии: прошлое и настоящее // Новая и новейшая история. – 2006. – № 2. – С. 168-173.
226. Суслопарова Е. Новые лейбористы и тред-юнионы Великобритании: живуч ли альянс? // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 8. – С. 55-64.
227. Суханов В.И. “Революция гвоздик” в Португалии // Новая и новейшая история. – 1978. – № 4. – С. 113-124.

228. Терентьев А. Торийская внешняя политика Тони Блэра // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2005. – № 9-10.
229. Толкачев В. Военная политика Франции на рубеже веков // *Зарубежное военное обозрение*. – 2003. – № 9. – С. 2-7.
230. Третьяков А. Оборонная политика Великобритании / А. Третьяков // *Современная Европа*. – 2005. – № 1. – С. 96-106.
231. Троицкий М. Евроатлантическое сообщество в середине 2000-х: На пути из Ирака в Центральную Евразию / М. Троицкий // *Свободная мысль – XXI*. – 2005. – № 5. – С. 116-127.
232. Троицкий М.А. Трансатлантический союз 1991-2004: Модернизация системы американо-европейского партнерства после распада биполярности / М.А. Троицкий; Научно-образовательный форум по междунар. отношениям; Ин-т США и Канады РАН. – М., 2004. – 251 с. – (Региональная библиотека международника)
233. Трофимов В.А. Итальянский колониализм и неоколониализм. История и современность. – М., 1979.
234. Трохимчук С. Україна в Європейському геополітичному вимірі: Статті і доповіді. – Львів, 1999. – 108 с.
235. Улунян А.А. Политическая история Греции XX века: Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 2004. – 197 с.
236. Уткин А. Основные инструменты общей внешней политики и политики безопасности Европейского Союза // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2005. – № 11 – С. 44-54.
237. Ушакова Н. Инвестиционная политика Италии в Северной Африке в конце XX – начале XXI века // *Азия и Африка сегодня*. – 2005. – № 8. – С. 33-38.
238. Ференбах О. Крах и возрождение Германии: взгляд на европейскую историю XX века: пер. с нем. – М.: Аграф, 2001. – 301 с.
239. Хенкин С. Король-реформатор // *Независимая газета*. – 11.01.2001.
240. Хенкин С. Ф. Гонсалес: путь к власти, испытание властью // *Мировая экономика и международные отношения*. – 1990. – № 7.
241. Храбан И. Европейская оборонительная политика после иракского кризиса // *Персонал*. – 2004. – № 12.
242. Хенкин С.М. Метаморфозы политического развития Испании // *Латинская Америка*. – 2005. – № 2. – С. 41-58.
243. Храбан І. Нормативно-правова основа європейської концепції Спільної зовнішньої політики та політики безпеки // *Право України*. – 2003. – № 11. – С. 147-148.
244. Храбан І. Куди прямує “локомотив” Європи // *Політика і час*. – 2004. – № 5. – С. 71-80.

245. Храбан І. “Третій шлях” Великої Британії в європейській політиці // Людина і політика. – 2004. – № 2. – С. 112-121.
246. Циварев А. О современном этапе строительства системы европейской безопасности // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 1. – С. 19-23.
247. Чельшев І.А. Советско-французские отношения и проблема европейской безопасности. – М., 1990. – 421 с.
248. Черкасова Е.Г. Испания: переход к демократии и национальный вопрос // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 4. – С. 121-127.
249. Черкасова Е. Поворот во внешней политике Испании: амбиции и границы возможного // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 8. – С. 65-76.
250. Черстова О.В. Исландия: проблемы внешней политики М.: Международные отношения. – 1983. – 160 с.
251. Шаповал В.М. Державний лад країн світу – К.: Український Центр Правничих Студій, 1992. – 320 с.
252. Шарапко А. О некоторых аспектах внешней политики ФРГ на современном этапе // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1999. – №1. Интернет-ресурс – http://www.belorusjournal.ru/1999_1/html.
253. Шишелина Л. Итоги референдума во Франции – провал маастрихтских амбиций Евросоюза? // Власть. – 2005. – № 10. – С. 59-67.
254. Шульце Х. Краткая история Германии: пер. с нем. – М.: Весь Мир, 2004. – 254 с.
255. Эволюция политических институтов на Западе. – М., 1999.
256. Экономическая интеграция и социальное развитие в условиях капитализма: буржуазные теории и опыт Европейского сообщества. – М., 1984. – 256 с.
257. Элер Г. Внешняя политика и политика безопасности Германии после войны в Косово // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 1. – С. 82-88.
258. Энтин М. Интеграция снимает барьеры // Европа. – 2005. – № 2. – С. 24-25.
259. Югов Л. Италия: тревоги и надежды. Очерки внутренней и внешней политики. – М., 1979. – 131 с.
260. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (головн. ред.) та ін. – К., 1998.
261. Юрківський В.М. Країни світу: Довідник. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.
262. Яковенко Н. Велика Британія та європейська ітеграція // Людина і політика. – 2003. – № 6. – С. 145-147.

263. Contemporary European Foreign Policy / ed. by W. Carlsnaes, H. Sjursen, B. White. – London: SAGE Publishers, 2004. – X, 278 p.
264. European Union negotiations: processes, networks and institutions / ed. by O. Elgstrom and C. Jonsson. – London: Routledge, 2005. – XII, 228 p. – (Routledge Advances in European Politics).
265. Friedrichs J. European approaches to international relations theory: a house with many mansions / J. Friedrichs. – London: Routledge, 2004. – XV, 206 p. – (The new International Relations).
266. Smyser W.R. How Germans Negotiate: Logical Goals, Practical Solutions / W.R. Smyser. – Washington: United States Institute of Peace Press, 2003. – XVII, 246 p.
267. Theory and Reform in the European Union / D.N. Chrysoschoou, M.J. Tsinisizelis, S. Stavridis, K. Ifrantis. – 2nd ed. – Manchester: Manchester University Press, 2003. – XV, 248 p. – (Europe in change)
268. Wenger A. International relations: from the Cold War to the globalized world / A. Wenger, D. Zimmermann. – London: Lynne Rienner, 2003. – XII, 405 p.
269. <http://www.europa.eu.int> – Офіційний портал Європейського Союзу.
270. <http://www.eulaw.ru> – Право країн ЄС.
271. <http://edc.usu.ru> – Європейський документаційний центр.
272. <http://www.edc.spb.ru/home.html> – сайт містить інформацію з освітніх та екологічних програм ЄС.
273. <http://www.aes.org.ru/> – Асоціація європейських досліджень.
274. <http://www.ieras.ru> – Інститут Європи РАН.
275. <http://www.europa.eu.int/geninfo/info> – вказівник сортування документів на європейських сайтах за тематичними розділами.
276. <http://www.publications.eu.int> – Центр офіційної документації ЄС.
277. <http://www.europol.eu.int> – Європол.

ІТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ У ХХ СТ.

Початок процесам інтеграції в Західній Європі поклато підписання 18 квітня 1951 р. ФРН, Францією, Італією та країнами Бенілюксу *Паризької угоди про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС)*, яке почало функціонувати у серпні 1952 р. Воно мало на меті утворення спільного ринку продуктів гірничорудної промисловості (вугілля, залізної руди, криці й металобрухту). Передбачалося колективне регулювання обсягів виробництва, рівня цін та інвестиційних програм у цих галузях.

25 березня 1957 р. у Римі ФРН, Франція, Італія та країни Бенілюксу уклали Угоду про створення Європейського співтовариства з атомної енергії та Європейського економічного співтовариства. Перша організація мала на меті створення спільного ринку сировини та обладнання для атомної енергетики, об'єднання зусиль у галузі ядерних досліджень.

Метою Європейського Економічного співтовариства (ЄЕС) проголошувалося:

- поступова ліквідація обмежень у торгівлі між країнами-учасниками;
- ліквідація перешкод для пересування людей, капіталів та послуг між державами ЄЕС;
- зближення законодавств країн ЄЕС;
- розробка принципів узгодженої економічної політики;
- спільна політика в галузі транспорту та сільського господарства.

Угоди набули чинності навесні 1958 р.

Великобританія відмовилася від підписання обох договорів і у червні 1959 року у Стокгольмі ініціювала створення іншої альтернативної організації: *Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ)*. 4 січня 1960 року було підписано договір про утворення цієї організації, до якого приєдналися: Великобританія, Австрія, Швейцарія, Португалія, Данія, Швеція та Норвегія. Однак вже після утворення ЄАВТ стало зрозуміло, що ця організація не стане конкурентом ЄЕС через слабкість країн, що входили до неї. Згодом ЄАВТ перетворилася у структуру, яка діє лише у зовнішньоторговельній сфері, а її політичний вплив виявився незначним (на сьогоднішній день до складу ЄАВТ входять: Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн).

У 1973 р. Великобританія, Данія та Ірландія стали членами ЄЕС, у 1981 р. членом ЄЕС стала Греція, а у 1986 р. – Іспанія та Португалія.

Початком європейського політичного співробітництва можна вважати зустріч на вищому рівні країн-членів ЄЕС в Гаазі у грудні 1969 р.

У лютому 1986 р. Єдиний європейський акт юридично закріпив функції європейського політичного співробітництва в межах Європейського співтовариства.

Геополітичні зміни, що відбулися у світі наприкінці 80-х – на початку 90-х рр., поставили Співтовариство перед необхідністю вирішення трьох головних завдань:

- забезпечити подальшу участь об'єднаної Німеччини у європейських інтеграційних процесах;
- сприяти економічним та політичним реформам у країнах Центральної та Східної Європи;
- розробити ефективний механізм співробітництва в галузі зовнішньої політики та політики безпеки.

Задля вирішення цих завдань 11 грудня 1991 р. керівники держав та урядів дванадцяти країн-членів ЄЕС зібралися у місті Маастрихт (Голандія), де було укладено *Маастрихтську угоду*, що відкрила нову фазу у поглибленні економічної та політичної інтеграції країн Західної Європи.

Текст Маастрихтської угоди складається з двохсот сторінок, до яких додано дев'яносто сторінок протоколу та Заключний акт з тридцяти декларацій.

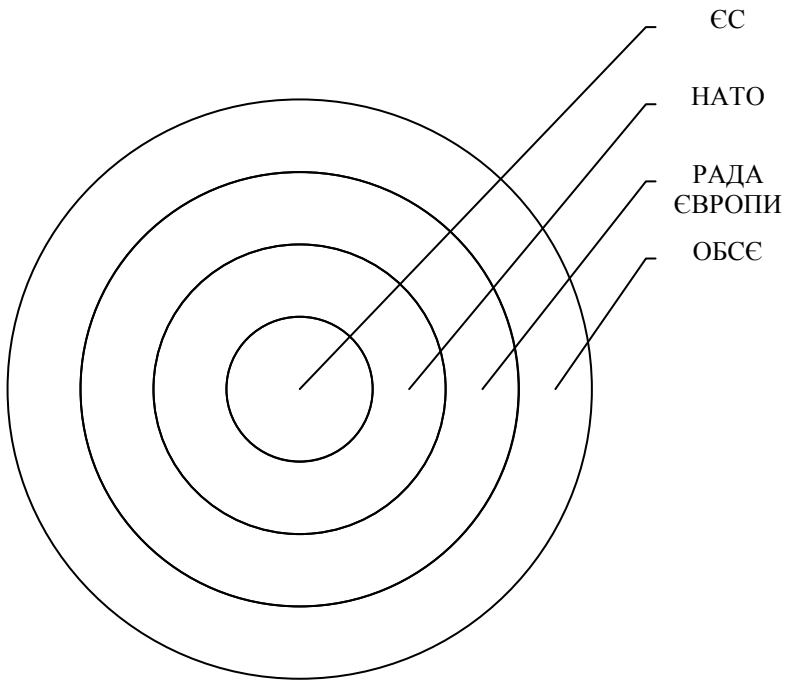
Відповідно до них, ЄЕС було трансформовано у *Європейський Союз (ЄС)*, який мав являти собою єдиний економічний простір без внутрішніх кордонів, у якому будуть забезпечені свобода пересування капіталів, товарів та послуг, а потім і громадян, а також спільна політика в галузі промислового виробництва, сільського господарства й транспорту, охорони навколишнього середовища, у сфері досліджень, енергетики, соціальної політиці, у зовнішній політиці та в галузі безпеки, юстиції та внутрішніх справ. Основні напрями політики визначаються Європейською радою.

Виконання усіх цих угод передбачає розширення прерогатив головних інститутів Європейського Союзу – Ради міністрів, Європейського парламенту, Комісії європейських спільнот, Судової палати, Фінансової палати.

Передбачається, що формування політичного та воєнного союзу буде тривати протягом щонайменше двох десятиріч та не виключає створення єдиного уряду.

З 1 січня 1995 р. ЄС розширився за рахунок Австрії, Фінляндії, Швеції.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ДЛЯ НОТАТОК

Ю.О. Седляр

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Методичні рекомендації до курсу

Випуск № 121

Редактор *Ю. Сафронюк*.
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *К. Дорофєєва*.
Друк *С. Волинець*. Фальцовально-палітурні роботи *А. Грубкіна*.

Підп. до друку 19.02.2009 р.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура "Times New Roman". Друк ризограф.
Умовн. друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 2,81.
Тираж 100 пр. Зам. № 2501.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: vrector@kma.mk.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1175 від 25.12.2002 р.